

**Samorząd Województwa
Świętokrzyskiego**
*Regionalny Ośrodek Polityki
Społecznej*

**Świętokrzyski
Program Pomocy Społecznej
na lata 2018 - 2023**

Kielce, październik 2018

Opracowanie:

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej.

Zespół ds. Polityki Społecznej i Rehabilitacji.

Pod kierunkiem:

Pani Barbary Jakackiej – Green – Dyrektora ROPS w Kielcach.

Spis treści

1. Wstęp	4
2. Diagnoza problemów w zakresie pomocy społecznej	6
2.1. Obraz sytuacji demograficznej społeczeństwa	7
2.1.1. Migracje zagraniczne i krajowe	7
2.1.2. Struktura wiekowa społeczeństwa	9
2.2. Obraz sytuacji społeczno – ekonomicznej	12
2.2.1. Bezrobocie	12
2.2.2. Rynek pracy	14
2.2.3. Struktura dochodów oraz wydatków w regionie	17
2.2.4. Budownictwo i zasoby mieszkaniowe regionu	21
2.3. Świadczenia pieniężne i niepieniężne pomocy społecznej	23
2.3.1. Kontrakt socjalny	28
2.3.2. Streetworking	29
2.3.3. programowanie strategiczne	29
2.4. System wsparcia rodziny i opieki nad dzieckiem	30
2.4.1. Rodziny zastępcze.	34
2.4.2. Rodziny pomocowe	36
2.4.3. Rodzinne domy dziecka	36
2.4.4. Asystent rodziny	36
2.5. Instytucjonalna piecza zastępcza	37
2.5.1. Świętokrzyski Ośrodek Adopcyjny	39
2.6. Zasoby instytucjonalno-kadrowe pomocy społecznej	41
2.6.1. Instytucje pomocy i integracji społecznej	41
2.6.2. Kadra pomocy i integracji społecznej	45
2.7. Współpraca samorządów terytorialnych z organizacjami pozarządowymi w zakresie pomocy społecznej	47
3. Analiza SWOT	51
4. Założenia programu	53
4.1. Adresaci programu	53
4.2. Miejsce realizacji programu	53
4.3. Realizatorzy	54
4.4. Cele programu	54
4.5. Monitorowanie i ocena realizacji programu	62
4.6. Źródła finansowania	62
5. Podsumowanie	62
6. Spis tabel, map	63

1. Wstęp

Polityka społeczna jest jedną z szerokiego wachlarza polityk prowadzonych przez państwo, a jej efektem jest pomoc społeczna. Pomoc społeczna stanowi ważny system wsparcia osób i grup społecznych znajdujących się w trudnych sytuacjach życiowych, których nie są w stanie przezwyciężyć wykorzystując własne zasoby, środki, możliwości i uprawnienia. Zasobów tych nie należy interpretować wyłącznie w kategoriach finansowych. Zasobem takim może być posiadany majątek rzeczowy, nieruchomości, wykształcenie, kwalifikacje itp. Najtrudniejszym zadaniem pomocy społecznej jest zapobieganie trudnym sytuacjom życiowym przez podejmowanie działań zmierzających do usamodzielnienia osób i rodzin oraz ich integracji ze środowiskiem. Wymaga to diagnozy sytuacji, profesjonalizmu pracowników socjalnych, współdziałania instytucji pomocy społecznej z innymi podmiotami, komplementarnego, zorganizowanego, grupowego wysiłku władz, samorządów lokalnych, instytucji powołanych do niesienia pomocy, a także środowiska lokalnego.

Głównym celem pomocy społecznej jest:

- wsparcie osób i rodzin w przezwyciężeniu trudnej sytuacji życiowej, doprowadzenie w miarę możliwości do ich życiowego usamodzielniania i umożliwienie im życia w warunkach odpowiadających godności człowieka,
- zapewnienie dochodu na poziomie interwencji socjalnej dla osób nie posiadających dochodu lub o niskich dochodach, w wieku poprodukcyjnym i osobom niepełnosprawnym,
- zapewnienie dochodu do wysokości poziomu interwencji socjalnej osobom i rodzinom o niskich dochodach, które wymagają okresowego wsparcia,
- zapewnienie profesjonalnej pomocy rodzinom dotkniętym skutkami patologii społecznej, w tym przemocą w rodzinie,
- integracja ze środowiskiem osób wykluczonych społecznie,
- stworzenie sieci usług socjalnych adekwatnych do potrzeb w tym zakresie

System pomocy społecznej ma w Polsce w głównej mierze ma charakter samorządowy, co oznacza, że zadania pomocy społecznej są realizowane przez samorząd terytorialny na

poziomie: gmin, powiatów i województwa, a także przez administrację rządową, zlecającą najczęściej ich wykonywanie odpowiednim szczeblom samorządu terytorialnego.

Na poszczególnych szczeblach administracji samorządowej zadania pomocy społecznej realizowane są przez jednostki organizacyjne:

- na szczeblu gminy - ośrodki pomocy społecznej – katalog realizowanych przez ośrodki zadań został najbardziej rozbudowany z uwagi na to, iż znajdują się najbliżej osób potrzebujących;
- na szczeblu powiatu - powiatowe centra pomocy rodzinie – zadania tej instytucji koncentrują się wokół pomocy rodzinie, np. rodzinie zastępczej, dzieciom i młodzieży pozbawionej opieki rodziców. Są to zadania wykraczające poza zakres działania i możliwości gminy;
- na szczeblu województwa - regionalne ośrodki polityki społecznej – ich zadania dotyczą przede wszystkim działalności promocyjnej, programowej, inspiratorskiej, a także utrzymywania regionalnych jednostek pomocy społecznej, szkolenia i doształcania kadr służb społecznych. Zadania podejmowane przez regionalne ośrodki polityki społecznej nie są adresowane do indywidualnych klientów pomocy społecznej.

Obecnie system pomocy społecznej w Polsce regulowany jest przez szereg aktów prawnych m.in.: ustawę z dnia 12 marca 2004r. o pomocy społecznej, ustawę z 5 czerwca 1998 r. o samorządzie wojewódzkim,, ustawę z 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz o zatrudnieniu osób niepełnosprawnych, ustawę z 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym, ustawę z dnia 24 kwietnia 2003r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, ustawę z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, ustawę z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych, ustawę z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych, ustawę z 9 czerwca 2011r. o wspieraniu rodziny i pieczy zastępczej. Zestawienie nie obejmuje wszystkich, bardziej szczegółowych aktów prawnych np. rozporządzeń. Powyższe wskazuje na złożoność kwestii społecznych oraz na fakt, iż ten obszar rzeczywistości nie jest regulowany za pomocą tylko jednego aktu prawnego dotyczącego pomocy społecznej.

Przesłankami lokalnej polityki społecznej są przede wszystkim: szybka reakcja podmiotów na powstające problemy społeczne, trafne rozpoznanie sytuacji poszczególnych środowisk, lepsze możliwości wykorzystania lokalnego potencjału społecznego, a także uwzględnienie lokalnej specyfiki przy formułowaniu diagnozy i planu naprawczego.

Z uwagi na opracowane i realizowane przez samorząd województwa programy wojewódzkie w zakresie integracji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych, przeciwdziałania przemocy w rodzinie, wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej, przeciwdziałania narkomanii oraz profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych, założenia Wojewódzkiego Programu Pomocy Społecznej ukierunkowane są przede wszystkim na osoby zagrożone marginalizacją społeczną, wykluczone społecznie, osoby starsze, bezrobotne, przewlekle chore, matki samotnie wychowujące dzieci, rodziny wielodzietne. Program Pomocy Społecznej na lata 2018 – 2023 ma za zadanie wskazać kierunki działań wszystkich interesariuszy systemu w zakresie wsparcia osób i grup zagrożonych wykluczeniem społecznym, z uwzględnieniem polityki aktywnej integracji oraz posiadanych zasobów systemowych.

Problemy społeczne regionu generują potrzebę aktualizacji dotychczasowych i wdrażania nowych form pomocy. Dokument ten stanowi kontynuację i aktualizację zapisów Programu obejmującego lata 2012-2017.

2. Diagnoza problemów w zakresie pomocy społecznej

Diagnozowanie problemów społecznych jest podstawą każdego działania służącego rozwiązywaniu problemów ludzi, a co za tym idzie – lepszemu zaspokajaniu ich potrzeb i poprawie jakości ich życia. Wiedza, której dostarcza diagnoza, pozwala w sposób adekwatny do realiów zaplanować i zrealizować działania służące członkom społeczności lokalnej, a także optymalnie i efektywnie wykorzystać do tego posiadane zasoby finansowe, instytucjonalne, ludzkie. Obszerna charakterystyka zachodzących procesów społeczno ekonomicznych regionu została opracowana w dokumencie: Raport z realizacji w 2017 roku Świętokrzyskiego Programu Pomocy Społecznej wraz z podsumowaniem lat 2012-2017. W niniejszym rozdziale zostaną jedynie zasygnalizowane najistotniejsze procesy i zjawiska.

2.1. Obraz sytuacji demograficznej społeczeństwa.

2.1.1. Migracje zagraniczne i krajowe.

Województwo Świętokrzyskie położone jest w centralno - wschodniej części kraju. Jest jednym z najmniejszych województw, zarówno pod względem terytorialnym, jak i populacyjnym. Składa się z 14 powiatów, w tym miasto Kielce, z czego największym (19 gmin) powiatem jest powiat kielecki.

Region świętokrzyski jest słabo zurbanizowany - ludność mieszkająca w miastach stanowi około 44,5% ludności województwa, przy średniej dla Polski wynoszącej około 60%. Na koniec 2017r. region świętokrzyski zamieszkiwało 3,25% ludności całej Polski.

W okresie ostatnich kilkunastu lat obserwowany jest systematyczny spadek liczby ludności regionu świętokrzyskiego. Przyczyną tego zjawiska są w głównej mierze: **ujemny przyrost naturalny**, który stanowi różnicę pomiędzy liczbą urodzeń żywych, a liczbą zgonów oraz **ujemne saldo migracji** co oznacza, że corocznie z województwa na stałe wymeldowuje się więcej osób niż się tu osiedla. Na koniec 2017r. liczba ludności regionu wyniosła **1.247.732** osoby, rokrocznie ta **wartość ulega zmniejszeniu**.

Tabela nr 1. Podstawowe dane statystyczne województwa Świętokrzyskiego.

Wybrane dane statystyczne	2014	2015	2016	2017
Powierzchnia w ha	1 171 020	1 171 053	1 171 050	1 171 050
Ludność	1.263.176	1.257.179	1.252.900	1.247.732
Ludność na 1 km ²	108	107	107	107
Przyrost naturalny	-2,3	-3,0	-2,7	-2,7

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Przy próbie zdefiniowania zjawiska migracji można wykorzystać definicję stosowaną przez Główny Urząd Statystyczny. Migracje ludności określa ona jako: *przemieszczenia ludności związane ze zmianą miejsca zameldowania (pobytu stałego lub czasowego) połączone z przekroczeniem granicy państwa (migracje zagraniczne) lub granicy jednostki administracyjnej podziału terytorialnego kraju (migracje wewnętrzne).*

Inną klasyfikacją zjawiska migracji jest klasyfikacja wynikająca z jej trwałości. Wyróżnia się migracje:

- stałe, polegające na zmianie miejsca zamieszkania bez zamiaru powrotu;
- okresowe, na dłuższy czas, ale z zamiarem powrotu.

Dane statystyczne nie obrazują pełniej skali zjawiska, pozwalają jedynie na określenie wielkości migracji na pobyt stały w momencie, gdy migrujący dokonują wymeldowania z poprzedniego oraz meldunku w nowym miejscu zamieszkania.

Migracje stanowią równorzędny czynnik, obok przyrostu naturalnego, wpływający na liczbę ludności, jej strukturę i przestrzenne rozmieszczenie.

Tabela nr 2. Migracje wewnętrzne ludności w latach 2015–2017.

Wyszczególnienie	Napływ migracyjny	Odpływ migracyjny	Saldo migracyjne
2015	9.746	12.014	-2.268
2016	9.531	11.502	- 1.971
2017	9.945	12.371	- 2.426

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Na przestrzeni minionych trzech lat notuje się stabilizację w zakresie napływu i odpływu liczby migrujących wewnętrznie. W stosunku do roku 2010 napływ jak i odpływ w naszym województwie uległ zmniejszeniu odpowiednio o: 9,5% i 9%, co może świadczyć o stabilizacji sytuacji.

Przystępując w 2004r. do Unii Europejskiej, Polska należała do grupy krajów o najniższym wskaźniku zatrudnienia i najwyższej stopie bezrobocia we Wspólnocie. W chwili obecnej liczba bezrobotnych i stopa bezrobocia w regionie, pomimo, że wyższa niż średnia krajowa jest najniższa od 1999r. Ma to odzwierciedlenie w wysokości migracji zagranicznej.

Tabela nr 3. Migracje zagranicznie ludności na pobyt stały w latach 2016–2017.

Wyszczególnienie	Imigracja	Emigracja	Saldo
2016	383	162	201
2017	344	143	221

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Należy zaznaczyć, że saldo migracji zagranicznych na pobyt stały w roku 2016 po okresie osiągniętych wartości ujemnych (lata 2013, i 2014) osiągnęło wartość dodatnią.

2.1.2. Struktura społeczeństwa wg. wieku, płci, miejsca zamieszkania. Przyrost naturalny.

Województwo Świętokrzyskie w 2017r. zamieszkiwało 1.247.732 osoby. Tendencją zarysowującą się od lat w regionie świętokrzyskim jest systematyczne zmniejszanie się ogólnej liczby mieszkańców. Na przestrzeni lat 2013-2017 liczba mieszkańców świętokrzyskiego zmniejszyła się o 18,5 tys osób. Najsilniej zjawisko to zarysowało się w powiatach: ostrowieckim: liczba mieszkańców zmniejszyła się o -4.043 osoby tj. 3,6% ogółu mieszkańców oraz mieście Kielce - 4.134 osoby, tj. 2% ogółu mieszkańców. Powiat kielecki jako jedyny w regionie odnotował dodatni wzrost ludności - o 3.017 mieszkańców tj. 1,4%.

Tabela 4. Liczba mieszkańców powiatów województwa świętokrzyskiego w latach 2013 - 2017.

	2013	2014	2015	2016	2017	Zmiana
Powiat buski	73.591	73.450	73.068	72.779	72.323	-1.611
Powiat jędrzejowski	87.987	87.635	87.141	86.886	86.560	-1.725
Powiat kazimierski	34.943	34.689	34.449	34.273	34.049	-1.226
Powiat kielecki	207.588	208.066	208.526	208.977	210.102	3.017
Powiat konecki	83.392	82.925	82.336	81.902	81.315	-2.612
Powiat opatowski	54.656	54.248	53.821	53.361	53.028	-2.054
Powiat ostrowiecki	114.418	113.678	112.417	111.984	111.111	-4.043
Powiat pińczowski	40.611	40.350	40.081	39.838	39.497	-1.433
Powiat sandomierski	80.069	79.625	79.266	78.858	78.405	-2.161
Powiat skarżyski	78.072	77.647	77.039	76.384	75.673	-2.963

Powiat starachowicki	93.216	92.540	92.032	91.449	90.888	-2.917
Powiat staszowski	73.505	73.320	73.036	72.797	72.456	-1.402
Powiat włoszczowski	46.321	46.146	45.921	45.708	45.521	-999
miasto Kielce	199.870	198.857	198.046	197.704	196.804	-4.134

Zródło: Bank Danych Lokalnych – GUS.

Nasz region jest jednym ze słabiej zaludnionych województw w kraju, znacznie poniżej średniej krajowej wynoszącej 123 osoby/1 km². Na 1 km² powierzchni ogólnej województwa w 2017 r. przypadało 107 osób. Wskaźnik zaludnienia charakteryzował się znacznym zróżnicowaniem terytorialnym. Podregion kielecki, grupujący centralne i północne obszary uprzemysłowione, jest gęściej zaludniony niż podregion sandomiersko-jędrzejowski, który obejmuje rolnicze południe województwa.

Struktura ludności według płci w województwie świętokrzyskim od kilku lat nie ulega większym zmianom. **W ogólnej liczbie mieszkańców nieznacznie przeważają kobiety**, których odsetek na koniec grudnia 2017 r. wyniósł 51,2%. W kraju proporcje są podobne - kobiety w 2017 r. stanowiły 51,6% ogółu mieszkańców.

Analizując populację województwa świętokrzyskiego według struktury wiekowej oraz płci obserwuje się przewagę mężczyzn wśród mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym (0-17 lat) oraz w wieku produkcyjnym (kobiety 18-59, mężczyźni 18-64). W przypadku kobiet ich przewaga dotyczy osób w wieku poprodukcyjnym (tzw. zjawisko feminizacji starości).

Jednym ze wskaźników obrazujących sytuację demograficzną jest mediana wieku określająca przeciętny wiek osób w danej zbiorowości np. zamieszkującej określony region. Mediana wieku ludności w naszym regionie wyniosła odpowiednio w przypadku kobiet 43,8 lat (w 2016r.- 43,4) oraz mężczyzn: 40,1 (w 2016r.- 39,7) lat, zaś w przypadku miast 43,8 lata (w 2016r.- 42), a wsi 40,4 lat (w 2016r.- 39). Należy zauważyć, że wartości we wszystkich kategoriach uległy wzrostowi.

Przemiany związane ze strukturą wiekową społeczeństwa są jednym z najistotniejszych elementów procesów ludnościowych. Dane Głównego Urzędu Statystycznego wskazują na niekorzystne procesy demograficzne – udział osób w wieku powyżej 65 roku życia w ogóle społeczeństwa w regionie był wyższy o 0,7% niż w roku 2016 i wyniósł 18,4%. Wskaźnik ten jest wyższy niż średnia krajowa wynosząca 17,8%. Oznacza to jednoznacznie, że niekorzystne procesy demograficzne silniej zaznaczają się w regionie świętokrzyskim niż w pozostałych regionach kraju.

Jednym ze wskaźników świadczących o procesie starzenia się społeczeństwa jest rosnąca liczba osób w wieku powyżej 65 lat do liczby dzieci i młodzieży w wieku do 15 roku życia. Na przestrzeni 2016 i 2017 roku istotnie zwiększył się ten wskaźnik ze 121 do 134. Należy zaznaczyć, że wartość omawianego wskaźnika dla całego kraju także uległa zwiększeniu ze 103 do 112. Dla porównania wartość wskaźnika w roku 2013 kształtowała się w regionie na poziomie: 115, zaś w kraju 98.

Jednych z podstawowych czynników wpływających na tempo rozwoju demograficznego są urodzenia. Kształtują one liczebność i strukturę ludności, stanowią podstawę do przewidywania tendencji zmian ludności w czasie, wyrażonych prognozami demograficznymi. **W województwie świętokrzyskim w 2017 r. zarejestrowano 10.915 urodzeń żywych tj. o 305 więc niż w roku 2016 lecz mniej o 685 niż w roku 2011. Współczynnik urodzeń żywych na 1000 ludności wyniósł 9,73% i był niższy niż średnia krajowa wynosząca 10,46%. Należy przy tym zaznaczyć, że od roku 2013 współczynnik ten wskazuje na niewielką tendencje zwyżkową.**

Zgony to drugi obok urodzeń element ruchu naturalnego ludności. Zjawisko to wpływa nie tylko na tempo rozwoju ludności, ale również na kształtowanie jej stanu cywilnego oraz struktury wieku. **Na przestrzeni 2017r. w regionie zmarło 14.330 osób tj. o 382 osoby więcej niż w 2016r. Ogólny współczynnik zgonów na 1000 ludności w 2017r. wyniósł 11,47%, podczas, gdy rok wcześniej – 11,12%. Umieralność niemowląt w roku 2017 spadła i była niższa niż w latach poprzednich i wyniosła 37. Współczynnik zgonów niemowląt (liczony na 1000 urodzeń żywych) w regionie przyjął wartość 2,84%, i był niższy niż krajowy wynoszący 3,99.**

Struktura wiekowa mieszkańców poszczególnych powiatów jest również mocno zróżnicowana. Na powyższy stan wpływ mają zarówno warunki przyrodniczo - geograficzne jak i społeczno ekonomiczne. Dane dotyczące starości demograficznej ludności województwa świętokrzyskiego w poszczególnych powiatach mierzonej udziałem ludności w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności wskazują, że powiatami w których udział mieszkańców w wieku powyżej 65 roku życia jest najwyższy są: powiat starachowicki: 19,12%, miasto Kielce – 19,57%, powiat pińczowski -19,14%, powiat skarżyski – 19,58%, zaś powiatami z najniższym odsetkiem : powiat kielecki: 13,64% oraz staszówki – 16,34%.

2.2. Obraz sytuacji społeczno – ekonomicznej w Województwie Świętokrzyskim.

2.2.1. Bezrobocie

Rok 2017 był kolejnym z rzędu, w którym obserwowano poprawę kondycji rynku pracy w województwie świętokrzyskim. Podobnie, jak w kraju odnotowano wzrost przeciętnego zatrudnienia, a jego skala uplasowała region na drugim miejscu wśród województw.

Na koniec 2017r. w regionie pozostało 46.570 osób bezrobotnych w tym:

- 6.546 bezrobotnych do 25 roku życia (14,1% ogółu),
- 24.225 bezrobotnych kobiet (52,0%),
- 26.385 bezrobotnych zamieszkałych na wsi (56,7%),
- 39.073 bezrobotnych bez prawa do zasiłku (83,9%),
- 7.497 bezrobotnych z prawem do zasiłku (16,1%),
- 2.761 bezrobotnych w okresie do 12 miesięcy od dnia ukończenia nauki (4,8%),
- 3.043 bezrobotnych niepełnosprawnych (6,5%)¹.

Tym samym z porównania danych na koniec 2016 i 2017r. wynika, że liczba osób bezrobotnych zmniejszyła się o 22,7%

W odniesieniu do grudnia 2016 roku liczba bezrobotnych zmniejszyła się we wszystkich powiatach naszego regionu, przy czym najsilniejszy procentowy spadek odnotowano w: jędrzejowskim - 24,5% (852 osoby), mieście Kielce - 23,7% (1.977 osób), skarżyskim - 23,2% (1.153 osoby), staszowskim - 19,1% (551 osób), buskim - 18,6% (377 osób) oraz włoszczowskim - 18,5% (325 osób).

Na koniec 2017 r. w województwie świętokrzyskim wśród bezrobotnych, podobnie jak w kraju, przeważały kobiety. Stanowiły one 52,0% ogółu zarejestrowanych w powiatowych urzędach pracy, ich liczba była o 16,3% niższa niż rok wcześniej. W tym samym czasie populacja bezrobotnych mężczyzn zmniejszyła się o 20,7%, a ich udział zmaleł o 1,3 p.proc.

Zjawisko bezrobocia dotyczy przede wszystkim ludzi młodych, których wiek nie przekroczył 35 lat. Na koniec 2017 r. najliczniejszą grupę wśród bezrobotnych stanowiły osoby w wieku 25-34 lata (13,8 tys.), przy czym ich odsetek w ogólnej liczbie bezrobotnych zwiększył się w porównaniu z poprzednim rokiem o 0,1 p.proc. do 29,7%. Bezrobotni, którzy nie ukończyli 25 roku życia stanowili 14,1%, tj. 6,5 tys. osób (o 1,0 p.proc. mniej niż w 2016 r.). Na przestrzeni roku zwiększył się udział osób bezrobotnych w wieku 35-44 lata – o 1,1 p.proc. do 22,9%, a

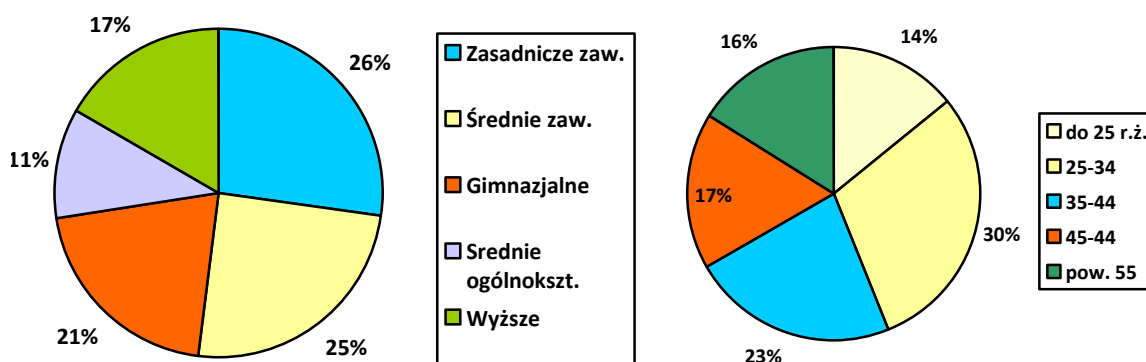
¹ Poziom i Struktura Bezrobocia w Województwie w 2017r. WUP Kielce 2018r.

także osób w wieku 45-54 lata – o 0,3 p.proc. do 17,2%. Zmniejszył się natomiast udział bezrobotnych w wieku 55 lat i więcej – o 0,5 p.proc. do 16,1%.

Większość bezrobotnych rejestrujących się w powiatowych urzędach pracy to osoby o stosunkowo niskim poziomie wykształcenia. W 2017 r., podobnie jak w 2016r., wśród bezrobotnych dominowały osoby z wykształceniem: zasadniczym zawodowym (27,2%), średnim zawodowym łącznie z policealnym (24,7%) oraz co najwyżej gimnazjalnym (20,6%). Najmniej liczną zbiorowość bezrobotnych stanowiły osoby legitymujące się wykształceniem średnim ogólnokształcącym (10,7%) oraz wyższym (16,8%). Sytuację obrazują wykresy:

Wykres 1 Bezrobocie wg. wieku i wykształcenia.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie GUS.

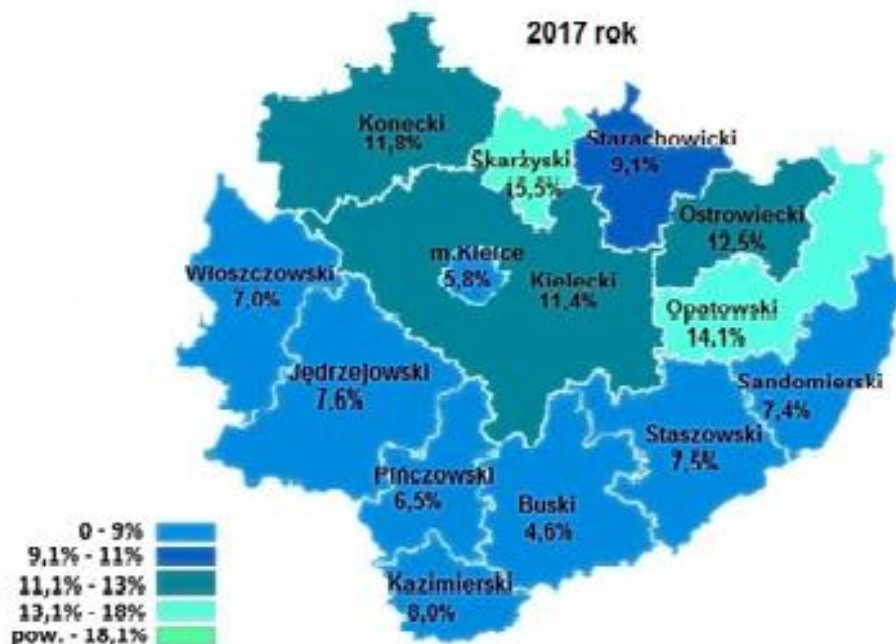
Stopa bezrobocia będąca wielkością statystyczną opisującą nasilenie zjawiska bezrobocia w populacji na danym obszarze na koniec 2017r. w regionie wyniosła 8,8% i była niższa o dwa punkty procentowe niż na koniec 2016r. Pomimo zmniejszenia regionalnego wskaźnika stopy bezrobocia był on wyższy niż średnia krajowa – wynosząca 6,6%. Należy zaznaczyć, że tendencją redukcji charakteryzował się także krajowy wskaźnik średniej stopy bezrobocia

Jedną z charakterystycznych cech świętokrzyskiego rynku pracy jest jego znaczne zróżnicowanie terytorialne, co znajduje odzwierciedlenie m. in. w wysokiej rozpiętości stopy bezrobocia pomiędzy poszczególnymi powiatami. Zróżnicowanie to utrzymuje się nawet w przypadku utrzymującej się tendencji spadku bezrobocia. Niezmiennie od lat powiatami, na terenie których stopa bezrobocia przekroczyła wartość 10% były: skarżyski, opatowski, ostrowiecki, konecki oraz kielecki, zaś najniższą w powiatach: buskim, mieście Kielce i pińczowskim. Poniższa mapa obrazuje wysokość stopy bezrobocia na koniec 2017r. Widoczne jest silne terytorialne zróżnicowanie wysokości stopy bezrobocia – niższe odnotowane było

w podregionie sandomiersko – jędrzejowskim, zaś wyższe w podregionie kieleckim. W szerszej perspektywie czasowej, na przestrzeni lat 2013 – 2017 największy spadek stopy bezrobocia odnotowano w powiatach: skarżyskim - o 11,9% oraz koneckim 12,1%.

Mapa 1. Stopa bezrobocia w powiatach regionu świętokrzyskiego na koniec 2017 roku.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie WUP.

2.2.2. Rynek pracy

Województwo Świętokrzyskie ma charakter przemysłowo-rolniczy. Jego specyfiką jest podział na przemysłową północną część województwa oraz rolnicze południe i wschód. Do najważniejszych ośrodków przemysłowych, a zarazem miejskich, należą: Kielce, Ostrowiec Świętokrzyski, Starachowice, Skarżysko-Kamienna, Sandomierz, Staszów i Końskie. Kielce pełnią rolę administracyjnego, kulturalnego i gospodarczego centrum regionu.²

Rejon Sandomierza i Opatowa słynie jako rozwinięty ośrodek sadowniczy i ogrodniczy. Natomiast okolice Kazimierzy Wielkiej, Pińczowa i Jędrzejowa to miejsce wysoko zaawansowanych upraw rolniczych.

Rok 2017 był kolejnym z rzędu, w którym nastąpiła poprawa kondycji rynku pracy w regionie świętokrzyskim. Należy zaznaczyć, że pozytywne cechy charakteryzujące rynek pracy utrwaliły i wzmocniły się. Odnotowano wzrost **przeciętnego zatrudnienia**, a jego skala

² Z. Piasta „Ekspertyza dotycząca województwa Świętokrzyskiego w kontekście strategii rozwoju społeczno-gospodarczego Polski wschodniej do roku 2020”.

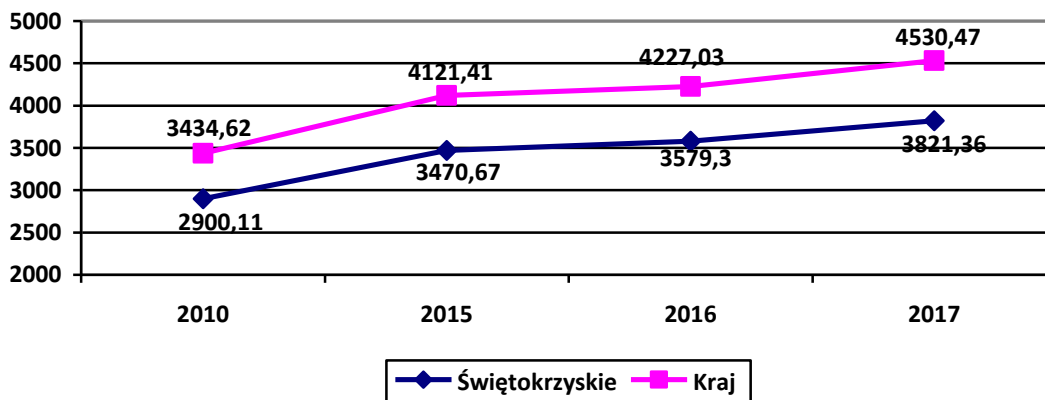

uplasowała Świętokrzyskie na drugim miejscu wśród województw. Przeciętne zatrudnienie w przeliczeniu na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym w województwie świętokrzyskim wyniosło w 2017 r. 154 osoby, tj. o 10 więcej niż w 2016r. Rok 2017 był okresem, w którym odnotowano korzystny bilans napływu i odpływu z bezrobocia tj. korzystną relację pomiędzy liczbą osób rejestrujących się jako osoby bezrobotne, a opuszczających rejestry urzędów pracy. Liczba wyrejestrowań wyniosła 97.781 i była wyższa o 10.566 od liczby dokonanych rejestracji. Relacja napływu do odpływu kształtowała się na poziomie 89,2%. Niepokojącą wartością w napływie bezrobotnych jest udział osób rejestrujących się po raz drugi i kolejny – stanowią one aż 85,5% ogółu rejestrujących się. Sprzyjająca koniunktura gospodarcza zachęciła przedsiębiorców do rozwoju swojej działalności, co wygenerowało potrzebę stworzenia nowych miejsc pracy. Na koniec roku 2017 w sektorze przedsiębiorstw zatrudnionych było 119,1 tys. osób, co stanowi o wzroście przeciętnego zatrudnienia w sektorze przedsiębiorstw. Przeciętne zatrudnienie w podmiotach zatrudniających powyżej 9 osób było na koniec 2017r wyższe o 5,8% niż na koniec roku 2016. W skali roku najmocniej wzrosło zatrudnienie w obsłudze rynku nieruchomości – o 18,2%, następnie w przetwórstwie owocowym – o 10,8% oraz działalności profesjonalnej, naukowej i technicznej – wzrost na poziomie 9,7%. Osoby zatrudnione w przetwórstwie przemysłowym niezmiennie stanowią najliczniejszą grupę pracowników sektora przedsiębiorstw – stanowią 47,8% ogółu, zaś najmniej liczną w firmach związanych z informacją i komunikacją – 1,2% ogółu zatrudnionych.

W sektorze przedsiębiorstw kolejny rok wzrosło przeciętne miesięczne wynagrodzenie. Warunki płacowe poprawiły się we wszystkich sekcjach sektora przedsiębiorstw, przy czym najwyższy wzrost wynagrodzeń wystąpił w obsłudze rynku nieruchomości (o 30,2%) oraz działalności profesjonalnej, naukowej i technicznej (o 12,2%). Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto ukształtowało się na poziomie 3.821,36 zł, co stanowi o 6,8% wzroście w stosunku do roku 2016. Najwyższe przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto zanotowano w sekcjach: obsługa rynku nieruchomości oraz informacja i komunikacja, zaś najniższe w administrowaniu i działalności wspierającej oraz zakwaterowaniu i gastronomii.

Wykres 2. Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto w sektorze przedsiębiorstw w regionie i kraju w latach 2010-2017

Źródło: Opracowanie własne na podstawie GUS.

Należy zaznaczyć, że średnia płaca w regionie rosła szybciej niż w kraju (wzrost na poziomie 5,9%), co wpłynęło na zmniejszenie dystansu do średniej krajowej wynoszącej 4.530,47zł.

Zauważalnym trendem na regionalnym jak i krajowym rynku pracy jest wzrost liczby cudzoziemców podejmujących pracę w kraju. Na przestrzeni 2016 i 2017r. ich liczba wzrosła o ponad 11 tys. (z 28.599 do 39.713). Cudzoziemcy najczęściej podejmowali pracę w charakterze pracowników przy pracach prostych – 66,7% oraz robotników przemysłowych i rzemieślników - 16%.

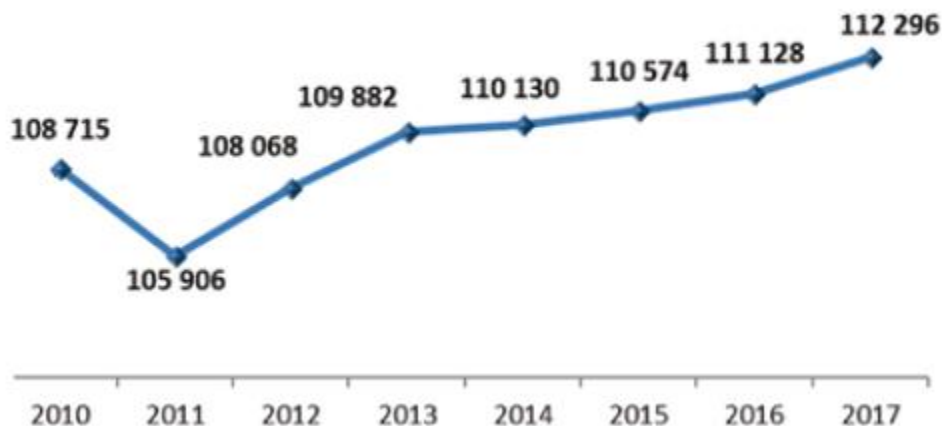
Na koniec 2017r. w regionie zarejestrowanych było 112.296 podmiotów gospodarczych³, co było wartością wyższą o 1.168 (tj. 1,1%) niż w roku 2016. Na przestrzeni 12 miesięcy 2017r. zarejestrowano 9,7 tys. nowych podmiotów tj. o 5,8% więcej niż przed rokiem. Najwięcej nowych podmiotów powstało w sekcjach handel (22,7%), naprawa pojazdów samochodowych oraz budownictwo (20,9%). Jednocześnie w tych sekcjach najwięcej ubyło podmiotów – łącznie wykreślono z ewidencji 8,2 tys., w tym: 30,5% stanowiły firmy działające w handlu; naprawie pojazdów samochodowych, a 18,5% w budownictwie. Zdecydowana większość podmiotów należy do sektora prywatnego – 96,8% wobec 2,6% sektora publicznego.

³ Osoby prawne, jednostki organizacyjne niemające osobowości prawnej oraz osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą (bez osób fizycznych prowadzących gospodarstwa indywidualne w rolnictwie).

Wykres 3. Podmioty gospodarcze w regionie w latach 2010-2017 .

Źródło. Wojewódzki Urząd Pracy.

Cechą charakterystyczną naszego regionu jest nierównomierna koncentracja podmiotów gospodarczych. Gros z nich skoncentrowanych jest w północnej części województwa. Na terenie podregionu kieleckiego (powiaty: kielecki, konecki, ostrowiecki, skarżyski, starachowicki, miasto Kielce), skupiającego powiaty o wysokim stopniu urbanizacji siedzibę miało 68,7% wszystkich podmiotów. Podregion sandomiersko-jędrzejowski (powiaty: buski, jędrzejowski, kazimierski, opatowski, pińczowski, sandomierski, staszowski, włoszczowski) obejmujący powiaty o charakterze rolniczym skupiał 31,3% jednostek.

2.2.3. Struktura dochodów i wydatków rodzin w regionie.

Gospodarstwo domowe najczęściej definiowane jest jako zespół osób mieszkających razem i wspólnie utrzymujących się. Gospodarstwa domowe tworzą osoby fizyczne lub grupy osób fizycznych wspólnie zamieszkujących i wspólnie utrzymujących się tj. łączą je dochody, wydatki i majątek oraz wszystkie gospodarstwa zbiorowe m.in.: mieszkańcy domów pomocy społecznej, placówek opiekuńczo-wychowawczych, klasztorów, więzień⁴.

W przypadku osób samotnych oraz mieszkających z innymi osobami, ale utrzymujących się oddzielnie, tworzone są odrębne, jednoosobowe gospodarstwa domowe.

W roku 2017 przeciętna liczba osób w gospodarstwie wyniosła 2,17 i od roku 2000 systematycznie się zmniejsza. Na przestrzeni minionych 10 lat w gospodarstwach regionu

⁴ T.Zalega „Gospodarstwo domowe jako podmiot konsumpcji” Warszawa 2007r.

obserwowana jest tendencja zwiększenia się udziału osób pracujących w gospodarstwach domowych.

Tabela nr 5. Gospodarstwa domowe w Województwie Świętokrzyskim.

Wyszczególnienie	2010	2016	2017
Przeciętna liczba osób w gospodarstwie domowym w tym:	3,15	2,76	2,67
Pracujących	1,20	1,08	1,04
Pobierających świadczenia z ubezpieczeń społecznych i pomocy społecznej	0,93	1,14	1,27
W tym emeryturę lub rentę	0,79	0,83	0,82
Pozostających na utrzymaniu	0,96	0,52	0,33

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

W 2017 r. w gospodarstwach domowych Województwa Świętokrzyskiego przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny ogółem na osobę kształtował się na poziomie **1.432,68 zł** podczas gdy średnia krajowa wyniosła **1.598,13 zł**, co oznacza, iż był o 10% niższy. Należy zaznaczyć, że na przestrzeni ostatnich lat dysproporcja pomiędzy przeciętnym miesięcznym dochodem na osobę w regionie i kraju uległa 4% zmniejszeniu. Kolejnym korzystnym zjawiskiem jest rosnąca tendencja dochodu. W latach 2010 – 2017 dochód rozporządzany w skali kraju wzrósł o 25,4% zaś w regionie wskaźnik był jeszcze wyższy i wyniósł 28,4%.

Tabela 6. Przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na 1 osobę w regionie .

	2010	2016	2017
Województwo Świętokrzyskie	1 026,36	1 305,96	1 432,68
Kraj	1 192,82	1 474,56	1 598,13

Źródło. Opracowanie własne na podstawie GUS.

W skali kraju zauważana jest duża rozpiętość między najwyższymi, a najniższymi dochodami i wydatkami gospodarstw w poszczególnych regionach. Najwyższe miesięczne dochody oraz wydatki na osobę w gospodarstwie domowym odnotowuje się w Województwie Mazowieckim, były one o 26,4% wyższe niż przeciętny krajowy dochód. Natomiast najniższe dochody i wydatki zarejestrowano w Województwie Podkarpackim i były one niższe od średniej krajowej o 22,5%. Powyższe dane świadczą o dużym zróżnicowaniu poziomu życia mieszkańców poszczególnych regionów kraju, a także o charakterze i skali problemów społecznych. Rozpiętość pomiędzy najwyższymi i najniższymi średnimi wydatkami w województwach w 2017r. wyniosła 48,9% .

Gospodarstwa domowe osiągając wyższe dochody, ponosiły większe wydatki. Tabela nr 7 przedstawia sytuację.

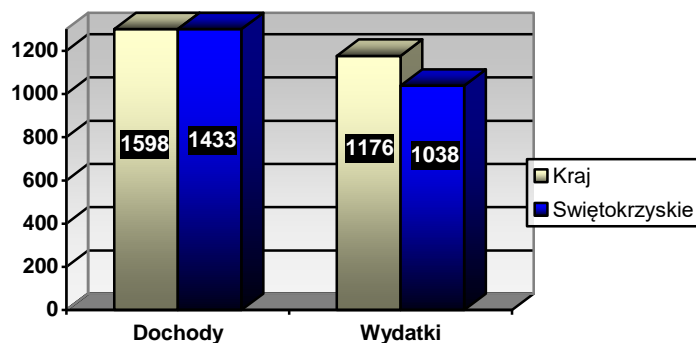
Tabela 7. Przeciętne miesięczne wydatki na 1 osobę w kraju i regionie świętokrzyskim - struktura.

Wydatki	2010	2016	2017
Kraj	991,44	1.131,64	1.176,44
Świętokrzyskie	831,44	963,17	1.037,06
w tym na:	801,89	930,20	998,54
towary i usługi konsumpcyjne			
żywność i napoje bezalkoholowe	240,58	266,04	282,86
napoje alkoholowe i wyroby tytoniowe	19,38	18,89	19,97
odzież i obuwie	46,43	57,80	60,68
użytkowanie mieszkania lub domu i nośniki energii	194,54	195,53	200,30
transport	70,15	72,60	83,91
zdrowie	39,51	60,88	68,84
pozostałe	198,28	256,76	280,31

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Czynnikiem wyraźnie różnicującym sytuację gospodarstw domowych jest poziom i struktura wydatków. Przeciętne miesięczne wydatki gospodarstw domowych w Województwie Świętokrzyskim w 2017r. wyniosły 1.037,06 zł. Należy zaznaczyć, że wzrost wydatków na poziomie krajowym w latach 2010-2017 wyniósł 15,8% natomiast w regionie świętokrzyskim był istotnie wyższy i wyniósł 20%.

Wykres nr 4. Przeciętny dochód na osobę oraz średnie wydatki gospodarstw domowych w Województwie Świętokrzyskim i kraju.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

W szczególnie trudnej sytuacji ekonomicznej znajdują się emeryci i renciści, których dochody zaliczane są do najniższych. W województwie świętokrzyskim w 2017 r. przeciętna liczba emerytów i rencistów była wyższa niż przed rokiem - wyniosła 303 tys. osób tj. o 1000 więcej niż w roku 2016r. Liczba osób pobierających świadczenia wypłacane przez ZUS wyniosła w roku 2017: 238,3 tys. i była wyższa o niespełna 1% (tj. 2.000 osób) niż w roku 2016. Odmiennie kształtowała się dynamika liczby osób otrzymujących świadczenia emerytalno-rentowe w ramach rolniczego systemu ubezpieczeń społecznych. Emerytury i renty rolnicze w 2017 r. pobierało 64,6 tys. osób, czyli o 1,7% mniej niż przed rokiem.

Tabela 8. Emeryci i renciści w regionie.

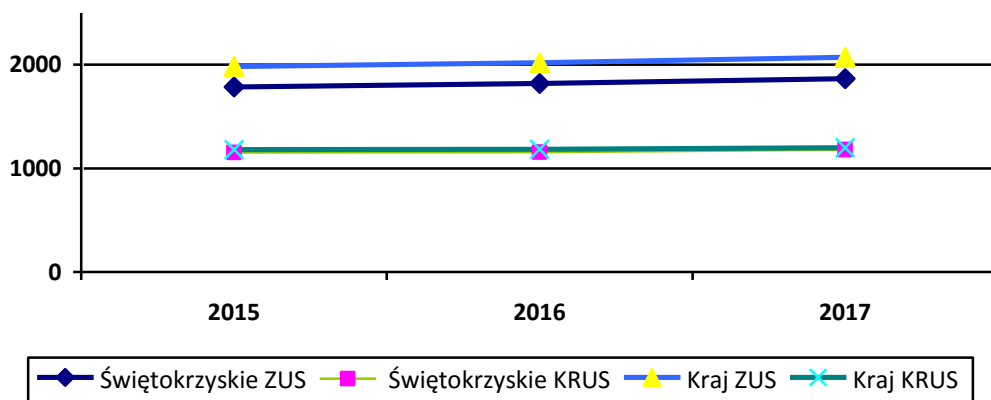
	2016	2017
Przeciętna miesięczna liczba emerytów i rencistów	302.000	303.000
Liczba pobierających świadczenia wypłacane przez ZUS	236.200	238.300
Liczba pobierających świadczenia wypłacane przez KRUS	65.800	64.600

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

W regionie wysokość przeciętnej miesięcznej emerytury i renty brutto z Zakładu Ubezpieczeń Społecznych w 2017r. wynosiła ogółem **1.866,45 zł** (w kraju 2.072,44zł). Wśród omawianej grupy znacznie niższe dochody uzyskują emeryci i renciści pobierający świadczenia z Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego. W 2017r. wysokość ich świadczeń kształtowała się na poziomie **1.179,50 zł** (w kraju 1.200,00 zł). Korzystną tendencją jest wzrost wysokości emerytur i rent w minionych latach.

Wykres 5. Wysokość emerytur i rent brutto w kraju i regionie w latach 2015-2017

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Tendencję wzrostową obserwowano w przypadku wszystkich kategorii świadczeń zarówno w województwie, jak i w kraju. W województwie świętokrzyskim w 2017 r. przeciętna miesięczna emerytura i renta brutto wypłacana przez ZUS była o 2,6% wyższa niż przed rokiem (w kraju wzrost o 2,7%). To samo świadczenie pobierane przez rolników indywidualnych zwiększyło się w regionie o 1,9% w ciągu roku (w kraju wzrost o 1,5%).

2.2.4. Budownictwo, zasoby mieszkaniowe regionu.

Mieszkanie należy do podstawowych dóbr, jednocześnie zaspakajającym szereg potrzeb mających wpływ m.in. na aktywność zawodową, demografię, kwalifikacje i mobilność. Brak możliwości zaspokojenia potrzeby mieszkaniowej rodziny powoduje załamanie jej podstawowych funkcji. Z drugiej strony zaś mieszkanie jest najkosztowniejszym ze wszystkich dóbr, a narastające dysproporcje pomiędzy kosztami budowy mieszkań, a dochodami pracowniczymi stanowią barierę nabywczą mieszkania.

Rynek nieruchomości w Polsce ulega ciągłym przemianom, m.in. w wyniku zmieniającej się sytuacji makroekonomicznej kraju, wprowadzanych zmian regulacyjnych, zmian demograficznych i działalności uczestników rynku.

W 2017 r. w województwie świętokrzyskim po dwóch latach spadku odnotowano niewielki wzrost produkcji sprzedanej budownictwa. Jak wskazują dane GUS zwiększyła się także wartość sprzedaży produkcji budowlano-montażowej tj.m.in.: wartość sprzedanych wyrobów, półfabrykatów, wartość robót i usług świadczonych odpłatnie. W 2017r.

w województwie świętokrzyskim produkcja sprzedana budownictwa (w cenach bieżących) ukształtowała się na poziomie 3.711,2 mln zł, co stanowiło wzrost w porównaniu z rokiem 2016 o 0,7%. W województwie produkcja budowlano-montażowa w analizowanym okresie wyniosła 1.915,9 mln zł i zwiększyła się w stosunku do zanotowanej w roku poprzednim o niespełna 3%. W skali kraju odnotowano wzrost produkcji budowlano-montażowej wynoszący blisko 13%.

Rozwój rynku budowlanego miała odzwierciedlenie w sytuacji mieszkaniowej regionu. Dane GUS wskazują, że w województwie świętokrzyskim w 2017 r. wzrosła liczba mieszkań oddanych do użytkowania. W skali roku zwiększyła się również liczba mieszkań, których budowę rozpoczęto. Zmniejszyła się natomiast liczba mieszkań, na realizację których wydano pozwolenia lub dokonano zgłoszenia z projektem budowlanym. Po raz kolejny zanotowano wzrost przeciętnej powierzchni użytkowej mieszkania oddanego do użytkowania.

W 2017 r. w regionie świętokrzyskim oddano do użytkowania 3.151 mieszkań, tj. o 4,3% więcej niż w 2016r. (38,4% więcej niż w 2010 r.). W kraju wskaźnik oddanych do użytkowania mieszkań był wyższy i wyniósł 9,2% (w stosunku do 2010 r. – wzrost o 31,3%).

W 2017 r. w świętokrzyskim wzrost liczby mieszkań oddanych do użytkowania zanotowano jedynie w ramach budownictwa indywidualnego (wzrost o 11,7%). Z kolei spadek wystąpił wśród mieszkań komunalnych (o 85,7%), spółdzielczych (o 63,3%) oraz przeznaczonych na sprzedaż lub wynajem (o 9,1%). W badanym roku nie oddano do użytkowania żadnego mieszkania zakładowego oraz społecznego czynszowego.

Tabela nr 9. Mieszkania oddane do użytku region świętokrzyski i kraj.

	2010	2015	2016	2017
Mieszkania oddane na 1000 ludności – świętokrzyskie	1,8	2,7	2,4	2,5
Mieszkania oddane na 1000 ludności – kraj	3,5	3,8	4,3	4,6
Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania - świętokrzyskie	107,1	109,1	115,5	120,6
Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania - kraj	106,1	99,8	94,5	92,7

Źródło: GUS: Raport o sytuacji społeczno-gospodarczej województwa świętokrzyskiego w 2017 r.

W regionie widoczne jest terytorialne zróżnicowanie liczby mieszkań oddanych do użytkowania. Najwięcej mieszkań powstało na terenie powiatu jędrzejowskiego,

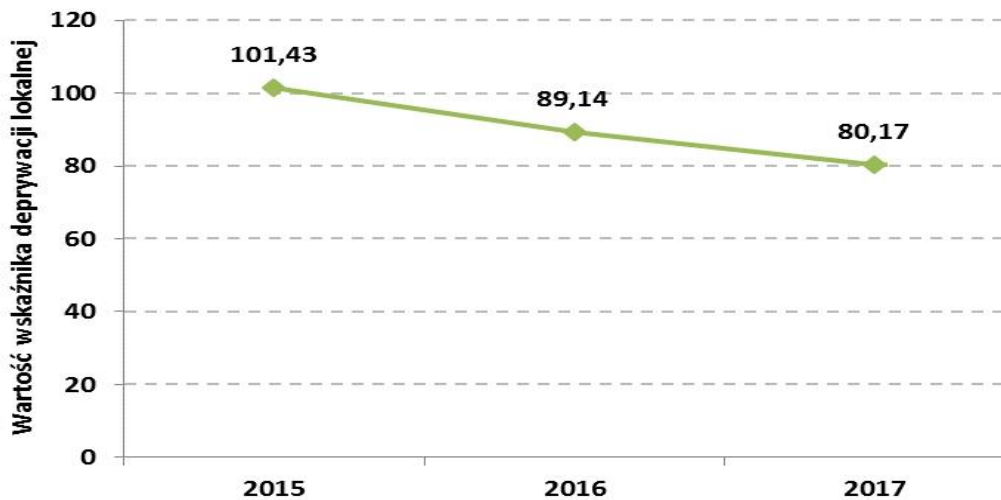

włoszczowskiego, kieleckiego, zaś najmniej w powiatach: kazimierskim, skarżyskim, sandomierskim, ostrowieckim.

2.3. Świadczenia pieniężne i niepieniężne pomocy społecznej.

Kolejnym wskaźnikiem obrazującym sytuację społeczną regionu jest wskaźnik deprivacji lokalnej oznaczający liczbę osób w rodzinach, którym przyznano świadczenie na każde 1.000 mieszkańców. W 2017 roku wskaźnik liczby osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej na 1000 mieszkańców wyniósł 80,17 i był mniejszy o 9 % w stosunku do 2016 roku gdzie ww. wskaźnik wynosił 89,14. Udział osób długotrwale korzystających ze świadczeń w ogólnej liczbie świadczeniobiorców w 2017 roku wyniósł 59% i był mniejszy o 1% w odniesieniu do roku 2016. Poniższy wykres obrazuje sytuację

Wykres 6. Wartość wskaźnika deprivacji lokalnej w województwie świętokrzyskim na przestrzeni lat 2015-2017.

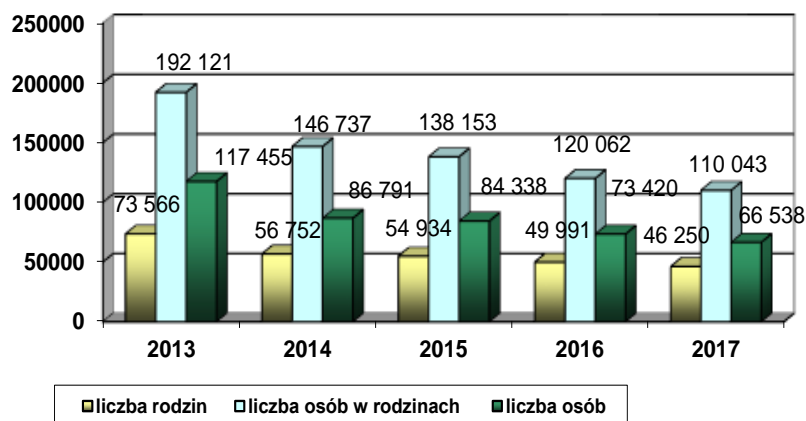
Źródło. OZPS za 2017r. ROPS.

Analiza wewnątrzregionalnego zróżnicowania wskaźnika deprivacji lokalnej wskazuje, iż w 2017 roku najwięcej osób korzystających z pomocy społecznej (na 1000 mieszkańców) odnotowano w powiatach: sandomierskim (121,60), koneckim (120,25) i staszowskim (112,12). Najniższe średnie wartości wskaźnika deprivacji lokalnej odnotowano w mieście Kielce (58,81), następnie w powiatach: kazimierskim (64,59), starachowickim (70,29) oraz włoszczowskim (79,89).

Kolejnym wskaźnikiem poddanym analizie jest wskaźnik dotyczący liczby osób, rodzin i liczby osób w rodzinach, którym udzielono wsparcia i pomocy (bez względu na rodzaj, formę i źródło finansowania) w województwie świętokrzyskim.

Wykres 7. Liczba osób, rodzin oraz liczba osób w rodzinach, którym przyznano świadczenia pomocy społecznej w latach 2013 - 2017.

Źródło: opracowanie własne ROPS na podstawie OZPS za 2017r.

W świetle przedstawionych danych w okresie 2013-2017 widoczny jest ujemny trend w zakresie liczby rodzin i osób, którym przyznano świadczenia pomocy społecznej. W regionie świętokrzyskim w 2017r. ze świadczeń pomocy społecznej skorzystało **66.538 osób**, tj. blisko 10% mniej niż w roku 2016. Liczba rodzin, która otrzymała wsparcie i pomoc z zakresu świadczeń pomocy społecznej w roku 2017 wyniosła **46.250** i była niższa o 7,5% w stosunku do 2016r.

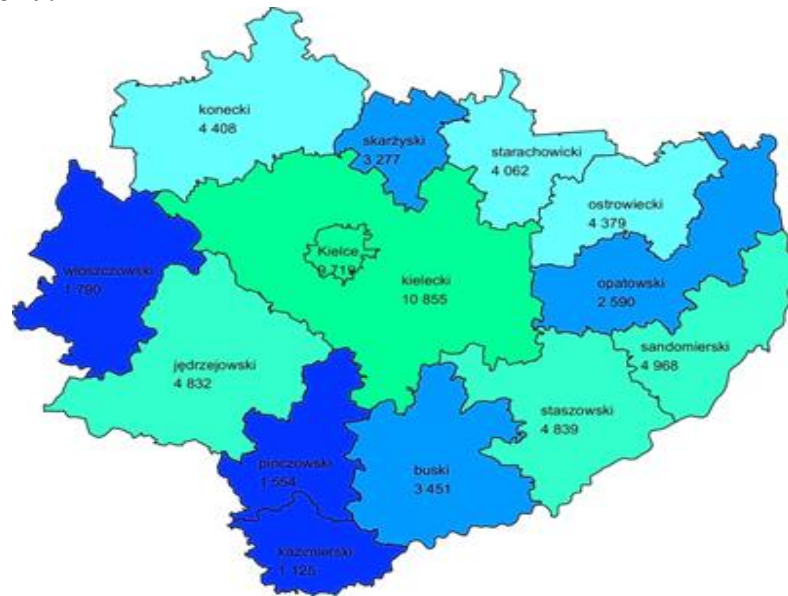
Poniższa mapa prezentuje liczbę osób, które uzyskały świadczenia bez względu na rodzaj, formę, liczbę świadczeń i źródło finansowania, świadczenia w formie decyzji administracyjnej lub świadczeń bez decyzji w ujęciu powiatów. W latach 2016 i 2017 sytuacja nie uległa zmianie: najwięcej tego typu osób odnotowano w powiecie kieleckim (10 855) i mieście Kielce (9 719), najmniej w powiatach: kazimierskim (1 125), pińczowskim (1 554) i włoszczowskim (1 790).

Najliczniejszą grupę osób, którym przyznano świadczenia stanowią osoby w wieku produkcyjnym **53%** osób, a następnie **30%** w wieku przedprodukcyjnym (0-17 lat); **17%** beneficjentów stanowią osoby w wieku poprodukcyjnym.

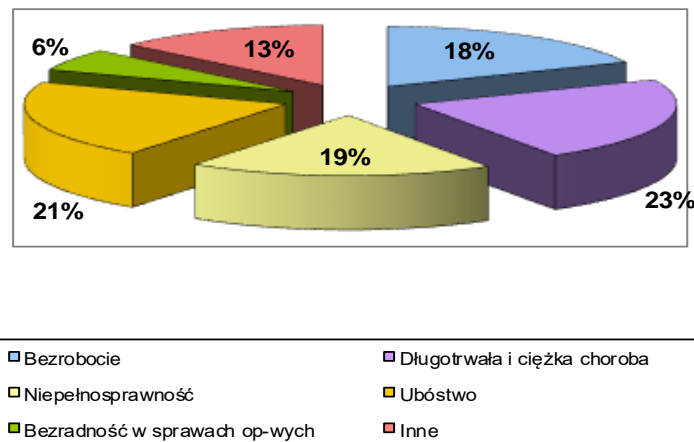
Mapa 2. Liczba osób, którym przyznano świadczenia z pomocy społecznej w ujęciu powiatów w 2017 roku.

Źródło: opracowanie własne ROPS na podstawie OZPS za 2017r.

Dane dotyczące powodów przyznania pomocy, uwzględniają wszystkie przyczyny trudnej sytuacji życiowej wymieniono w art. 7 ustawy z dnia 12 marca 2004r. o pomocy społecznej.

Wykres 8. Struktura najczęstszych powodów przyznawania pomocy społecznej w regionie świętokrzyskim.

Źródło: opracowanie własne ROPS na podstawie OZPS za 2017r.

Analizując dane należy mieć na uwadze fakt, iż w jednej rodzinie może wystąpić kilka przyczyn przyznania pomocy w związku z tym jedna rodzina może być wykazana przy jednej lub przy kilku przyczynach przyznawania pomocy społecznej. Wśród problemów, które są

najczęściej przesłanką udzielania świadczeń z pomocy społecznej największy udział miały: długotrwała i ciężka choroba (22.349 rodzin), ubóstwo (20.619 rodzin), niepełnosprawność (18.516 rodzin) oraz bezrobocie (18.020 rodzin).

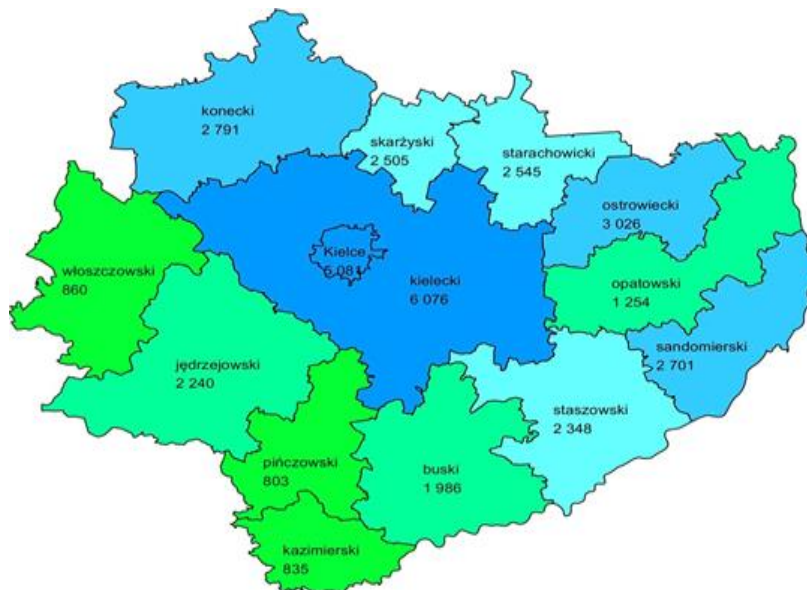
Struktura wsparcia oferowanego przez instytucje pomocowe dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym oparta jest na podziale wszystkich rodzajów świadczeń na trzy główne kategorie:

- świadczenia pieniężne,
- świadczenia niepieniężne
- usługi opiekuńcze.

W katalogu świadczeń o charakterze pieniężnym możemy wyróżnić: zasiłki stałe, okresowe, celowe i specjalne zasiłki celowe oraz zasiłki na ekonomiczne usamodzielnienie.

Liczba osób, które otrzymały świadczenia pieniężne z pomocy społecznej w regionie świętokrzyskim w 2017 roku wynosiła 36.836, co w stosunku do 2016 roku stanowiło wartość mniejszą o 6,6%. Na przestrzeni 2016 i 2017 malała o 7,1% liczba rodzin, które uzyskały świadczenie pieniężne - wyniosła 33.576.

Mapa 3. Liczba osób, które w 2017 roku otrzymały świadczenie pieniężne wg powiatów w regionie świętokrzyskim.

Źródło: opracowanie własne ROPS na podstawie OZPS za 2017r.

Region świętokrzyski charakteryzuje duże zróżnicowanie liczby osób, które uzyskały świadczenia pieniężne z pomocy społecznej w 2017 roku. Najwięcej świadczeniobiorców

uzyskujących świadczenia pieniężne odnotowano w powiecie kieleckim (6.076) i mieście Kielce (5.081), najmniej w powiatach: pińczowskim (803), kazimierskim (835) i włoszczowskim (860).

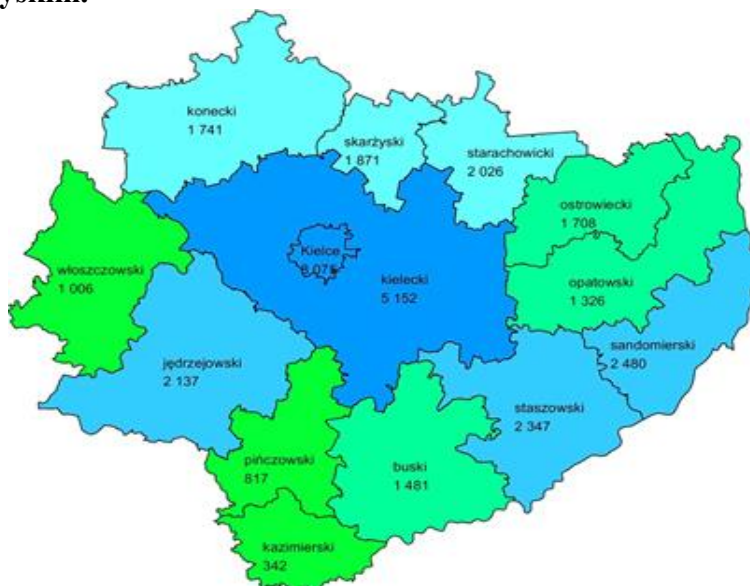
Całkowita kwota jaką wydatkowano w 2017r. na świadczenia pieniężne pomocy społecznej (zasiłki stałe, okresowe, celowe i specjalne zasiłki celowe, zasiłki na ekonomiczne usamodzielnienie) wyniosła 94.478.289 zł i była o 3.210.379 zł niższa niż przed rokiem.

Realizowanym od 2016r. świadczeniem pieniężnym z pomocy społecznej jest Rządowy program Rodzina 500 Plus, który ma za zadanie pomóc w wychowaniu dzieci poprzez przyznawanie świadczeń wychowawczych. Wypłacane pieniądze mają posłużyć jako częściowe pokrycie kosztów związanych z zaspokojeniem potrzeb życiowych oraz wychowaniem dziecka. Program w swoim założeniu poza poprawą sytuacji polskich rodzin ma również zadanie przyczynić się do zwiększenia dzietności. W regionie świętokrzyskim na przestrzeni analizowanego okresu wsparciem objęto 127.077 dzieci. W roku 2017 na realizację zadania zostało wydatkowanych z budżetu państwa łącznie 770.940.617 zł.

Druga lista świadczeń obejmuje te o charakterze niepieniężnym. Wśród tego rodzaju świadczeń należy wymienić świadczenia usługowe, rzeczowe - pierwszej potrzeby, jak również o charakterze instytucjonalnym. Liczba osób, którym przyznano świadczenie niepieniężne w 2017 roku w regionie świętokrzyskim wynosiła 35.224 osób, tj. mniej o 13,1% w stosunku do 2016 roku. Liczba rodzin, którym przyznano świadczenia niepieniężne w 2017 roku wyniosła 24.287 rodzin, co stanowi o 12,2% spadku w stosunku do 2016 roku. Spośród świadczeń niepieniężnych największy odsetek beneficjentów (86,7%) korzystał z posiłku, następnie odpłatności za pobyt w domu pomocy społecznej (9%) oraz schronienia 1,4% ogółu. Łączna kwota świadczeń niepieniężnych z pomocy społecznej wyniosła nieznacznie ponad 77,5 mln zł.

Mapa 4. Liczba osób, które otrzymały świadczenia niepieniężne w 2017 roku wg powiatów w regionie świętokrzyskim.

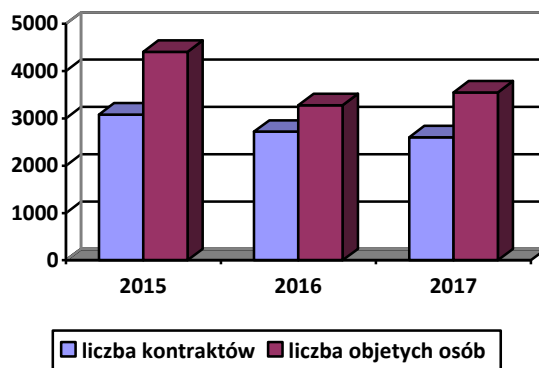

Źródło: opracowanie własne ROPS na podstawie OZPS za 2017r.

2.3.1. Kontrakt socjalny

Inną formą świadczenia pomocy społecznej w przewyciężeniu trudnej sytuacji życiowej osoby lub rodziny **jest kontrakt socjalny**. Stanowi on pisemną umowę zawartą z osobą ubiegającą się o pomoc, określającą uprawnienia i zobowiązania stron umowy, w ramach wspólnie podejmowanych działań. W ostatnich latach obserwowany jest spadek liczby zawieranych kontraktów oraz osób nimi objętych.

Wykres 9. Liczba zawartych kontraktów socjalnych oraz osób objętych kontraktem socjalnym w latach 2015-2017.

Źródło: Ocena Zasobów Pomocy Społecznej za 2017r.

W latach 2016-2017 odnotowano mniejszą liczbę zawartych kontraktów socjalnych (2.650), co stanowi spadek o 2,5%, natomiast zwiększyła się o 8,3% liczba osób objętych kontraktem socjalnym (3.549 osób).

2.3.2. Streetworking

Nowatorską, choć słabo rozwiniętą i całkowicie nie wykorzystywaną formą pracy socjalnej jest **streetworking**, w której pracownik szuka kontaktu ze swymi potencjalnymi podopiecznymi w miejscach najczęściej przez nich odwiedzanych np. dyskoteki, puby, salony gier, dworce kolejowe, parki, place spotkań, a także osiedla o skoncentrowanym występowaniu patologii. Metoda ta skierowana jest do wszystkich, którzy nie mogą lub nie chcą korzystać z pomocy instytucji społecznych, medycznych czy socjalnych. Tego typu forma pracy wykorzystywana jest jedynie w mieście Kielce.

2.3.3. Programowanie strategiczne

Jednym z kluczowych elementów systemu opieki oraz wsparcia dziecka i rodziny jest programowanie strategiczne. W ramach planowania strategicznego ustalane są w określonym horyzoncie czasowym cele podejmowanych działań, co przeprowadzenia wymaga szczegółowej diagnozy stanu przeszłego i teraźniejszego oraz prognozy stanu przyszłego. Dokumenty strategiczne pełnią z jednej strony rolę narzędzia diagnostycznego, z drugiej zaś wyznaczającego kierunki działań i inicjatyw podejmowanych w danym obszarze. Samorządy szczebla gminnego i powiatowego są zobligowane do pracowania następujących programów z obszaru pomocy społecznej oraz wsparcia rodziny i pieczy zastępczej, na poziomie gminy:

- Program Pomocy Społecznej,
- Program Wspierania Rodziny,
- Program Integracji Osób i Rodzin z Grup Szczególnego Ryzyka,
- Program Współpracy z Organizacjami Pozarządowymi,
- Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie/Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie
- Program na Rzecz osób Starszych (fakultatywny),

na poziomie powiatów:

- Program Pomocy Społecznej,
- Program Pomocy Dziecku,
- Program Rozwoju Pieczy Zastępczej,

- Program Współpracy Z Organizacjami Pozarządowymi,
- Program Integracji Osób I Rodzin Szczególnego Ryzyka,
- Przeciwdziałania Bezrobociu Oraz Aktywizacji Lokalnego Rynku Pracy,
- Program Wsparcia Dla Wychowanków Opuszczających Placówki Op-Wych.,
- Program Przeciwdziałania Przemocy,
- Program Pomocowy na Rzecz Osób Starszych (Fakultatywny).

Tabela 10. Programowanie strategiczne w gminach świętokrzyskich.

Program Pomocy Społecznej	Program Wspierania Rodziny	Program Integracji Osób i Rodzin z Grup Szczególnego Ryzyka	Program Współpracy z Organizacjami Pozarządowymi	Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie/Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie	Program na Rzecz osób Starszych (fakultatywny)
1 (0,9%)	83 (81,3%)	3 (2,9%)	86 (84,3%)	97 (95%)	3 (2,9%)

Źródło: Raport ze świętokrzyskiego Programu Pomocy Społecznej.

Zestawienie wskazuje na znaczne niedobory w zakresie opracowania przez samorzady gminne programów w zakresie pomocy społecznej. Najwięcej gmin dysponowało programami w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie – 95% oraz programami współpracy z organizacjami pozarządowymi – 84,3%. Natomiast program pomocy społecznej opracowała zaledwie jedna gmina.

Tabela 11. Programowanie strategiczne w powiatach świętokrzyskich.

Program pomocy społecznej	Program pomocy dziecku	Program rozwoju pieczy zastępczej	Program współpracy z organizacjami pozarządowymi	Program integracji osób i rodzin szczególnego ryzyka	Przeciwdziałania bezrobociu oraz aktywizacji lokalnego rynku pracy	Program wsparcia dla wychowanków opuszczających placówki op-wych.	Program przeciwdziałania przemocy	Program pomocowy na rzecz osób starszych (fakultatywny)
1 (7,1%)	0	14 (100%)	11 (78,5%)	1 (7,1%)	6 (42,8%)	0	14 (100%)	0

Źródło: Raport ze świętokrzyskiego Programu Pomocy Społecznej.

W przypadku samorządów powiatowych dane wskazują, że wszystkie powiaty opracowały programy przeciwdziałania przemocy oraz programy rozwoju pieczy zastępczej. Natomiast żaden powiat nie uchwalił programu pomocy dziecku, programu wsparcia dla wychowanków opuszczających placówki opiekuńczo – terapeutyczne oraz fakultatywnego programu dla osób starszych.

Swoistą usługą **społeczną jest dożywianie dzieci**, które nie jest usługą jedynie z zakresu świadczeń pomocy społecznej. Dożywianie dzieci prowadzone jest w ramach odrębnego programu rządowego i może być realizowane przez instytucje pomocy społecznej, szkoły, parafie, organizacje pozarządowe. Liczba osób, którym przyznano zasiłek celowy w 2017 roku w ramach programu „Pomoc państwa w zakresie dożywiania” wyniosła **22.158**, nastąpił spadek liczby osób którym przyznano ww. zasiłek celowy o -4,8%, tym samym odnotowano zmniejszenie kwoty świadczeń zasiłku o 0,4% w stosunku do 2016 roku.

2.4. System wsparcia rodziny i opieki na dzieckiem.

Rodzina jest pierwotnym, naturalnym, koniecznym i niezastąpionym środowiskiem życia, rozwoju i wychowania dziecka. Art. 18 Konstytucji RP wskazuje, że rodzina powinna znajdować się pod szczególną ochroną państwa, które powinno zapewniać w trudnych sytuacjach pomoc jej, jako podstawowej komórce społecznej oraz szczególne wsparcie pozwalające na wypełnianie jej funkcji, co umożliwi zachowanie ładu społecznego.

Zjawisko problemów opiekuńczo – wychowawczych jest trudne do zdefiniowania, nie ma też jednolitego podłoża, a na przestrzeni minionych lat ulegało licznym zmianom.

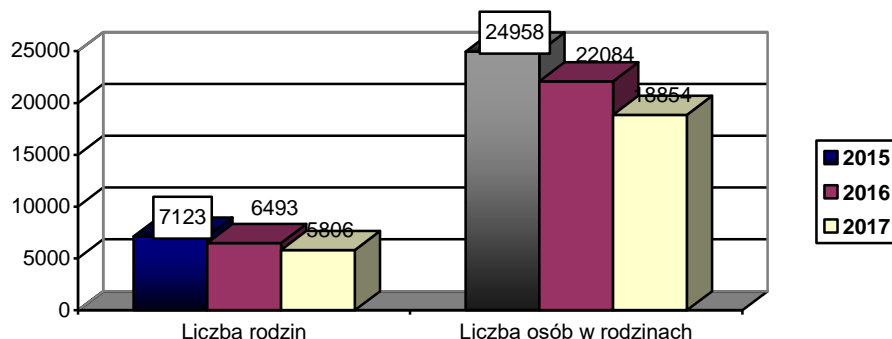
Bezradność przejawiająca się trudnościami w prawidłowym wypełnianiu ról społecznych przez poszczególnych członków rodziny często leży u podstaw złego funkcjonowania rodziny.

Wszelka pomoc w takim wypadku powinna zmierzać do udzielania rodzinie wsparcia w odbudowie prawidłowych relacji i umacniania właściwych postaw rodzicielskich. Warunkiem powodzenia jest możliwie jak najwcześniejsze udzielenie pomocy finansowej, jak i pozafinansowej.

W Województwie Świętokrzyskim w 2017r. z tytułu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzeniu gospodarstwa domowego przyznano świadczenia 5.806 rodzinom tj. o 10,5% mniej niż w roku 2016 i 22,6% mniej niż w roku 2015.

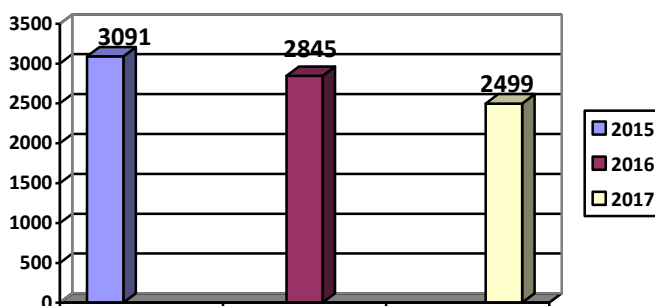
Wykres nr 10. Świadczenia z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstw domowych w Województwie Świętokrzyskim w 2015 -2017r.

Źródło: opracowanie własne ROPS na podstawie OZPS za 2017r.

Źródłami szeroko rozumianych problemów opiekuńczo – wychowawczych mogą być: niekorzystna sytuacja materialna rodziny (brak środków materialnych, trudne warunki mieszkaniowe), problemy zdrowotne, uzależnienia, przemoc, ale także niekorzystne wzorce życia rodzinnego czy brak kompetencji w zakresie prowadzenia gospodarstwa domowego i wychowywania dzieci. Bezradnością szczególnie zagrożone mogą być rodziny niepełne i wielodzietne, gdyż w takich okolicznościach szczególnie trudno jest wywiązywać się ze wszystkich obowiązków rodzinnych. W Polskim prawodawstwie przyjmuje się uznawać za rodziny wielodzietne te, które posiadają troje lub więcej potomstwa.

Wykres nr 11. Liczba rodzin wielodzietnych w Województwie Świętokrzyskim w latach 2015 - 2017r.

Źródło: opracowanie własne ROPS na podstawie OZPS za 2017r.

W Województwie Świętokrzyskim **systematycznie ulega zmniejszeniu liczba rodzin wielodzietnych**. Na przestrzeni lat 2015 – 2017 liczba ta uległa redukcji o blisko 20%.

Statystyki wskazują na niepokojące zjawiska, jeśli chodzi o kwestię rodzin pojmowanych w sposób klasyczny. Z danych Głównego Urzędu Statystycznego wynika, iż tendencje krajowe w

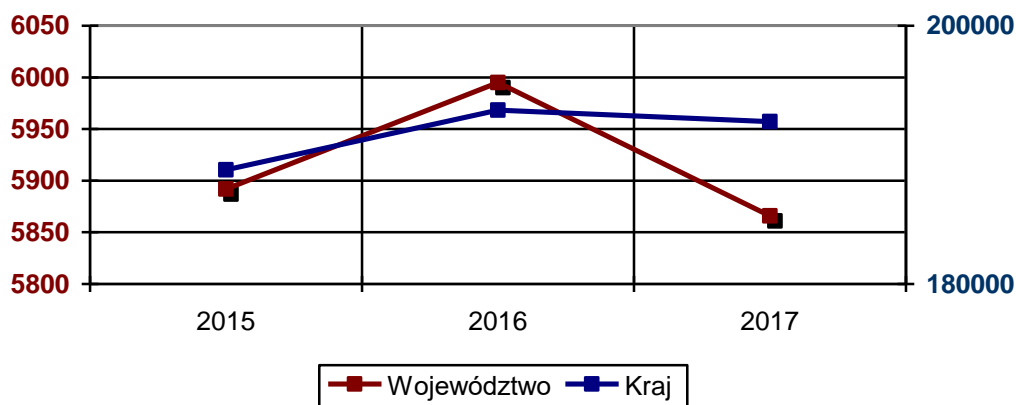

zakresie liczby zawartych małżeństw mają odzwierciedlenie w regionie. Liczba zawartych małżeństw w regionie w roku 2017 była najniższa od trzech lat i wyniosła 5.866. Analizując wskaźnik zawartych małżeństw na 1000 mieszkańców regionu należy zaznaczyć, że jest nieznacznie niższy w regionie – wynosi 4,7, zaś w kraju 5.0.

Poniższy wykres obrazuje sytuację.

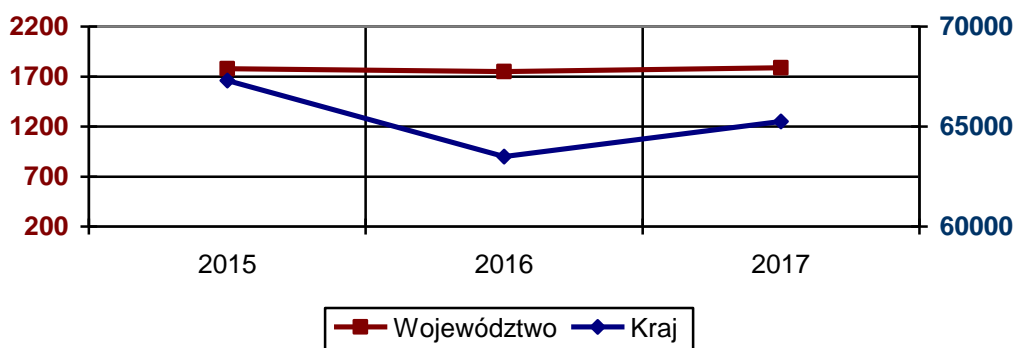
Wykres nr 12. Liczba małżeństw zawartych w województwie i kraju w latach 2005-2010.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

W kwestii rozwodów w regionie występuje niewielka roczna fluktuacja przejawiająca się spadkiem ich liczby w 2017r. rzędu 0,7%. Liczba rozwodów w regionie wyniosła 1.788, (65.257 w kraju) zaś wskaźnik liczby rozwodów na 1000 mieszkańców wyniósł 1,4 i był niższy niż krajowy wynoszący 1,7.

Wykres nr 13. Liczba orzekanych rozwodów w województwie i kraju w latach 2005-2010

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

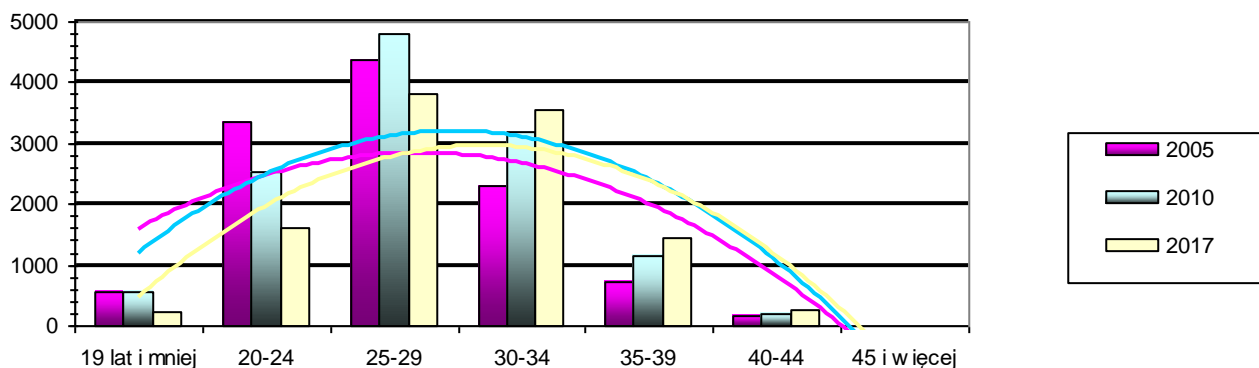
Od wielu lat wciąż utrzymuje się tendencja podwyższania wieku zawierania związków małżeńskich, dotyczy to zarówno kobiet jak i mężczyzn. W roku 2017 blisko połowa kobiet w przedziale wiekowym 25 – 29 lat oraz 30% w przedziale wiekowym 20-24 lat zawarło

związek małżeński. Dla porównania w roku 2005 połowa kobiet zawierających związek małżeński była w przedziale wiekowym 20-24 lata, zaś 32% w grupie 25-29 lat.

Trendem mocno zarysowującym się w społeczeństwie jest przy ogólnym zmniejszeniu dzietności jest systematyczne zwiększanie wieku rodzenia dzieci przez kobiety. W coraz większej liczbie młodych rodzin funkcja prokreacyjna schodzi na dalszy plan, bądź jest odkładana w czasie.

Wykres nr 14. Urodzenia żywe według wieku kobiet.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

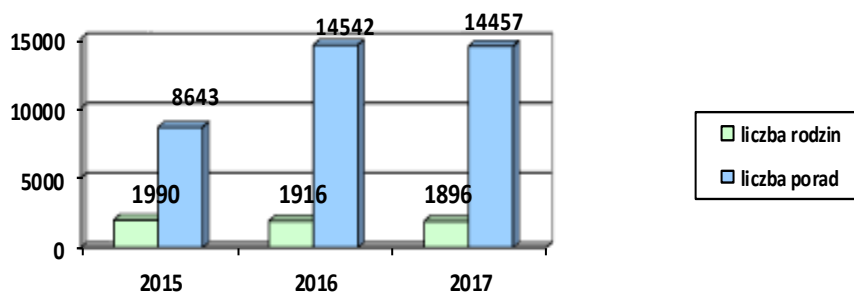
Powyższy wykres obrazuje także strukturę wieku matek. W okresie 2005-2017 nastąpiło przesunięcie mediany wieku rodzących kobiet. Obecnie kobiety w przedziale wiekowym 30-34 pod względem dzietności dorównują młodszym – w grupie wiekowej 25-29.

Organizowanie i udzielanie poradnictwa specjalistycznego w szczególności prawnego, psychologicznego i rodzinnego należy do kompetencji samorządu powiatowego. Dane wskazują na prowadzenie poradnictwa specjalistycznego przez 10 powiatów. Łącznie na terenie województwa zostało utworzonych 26 punktów poradnictwa specjalistycznego (t.j. wzrost o 5 punktów) dla rodzin potrzebujących wsparcia.

Dane dotyczące liczby rodzin objętych wsparciem placówek poradnictwa specjalistycznego w regionie wskazują duże zapotrzebowanie na tą formę wsparcia. Niemniej jednak na przestrzeni 2016 i 2017r. liczba rodzin korzystających z tej formy wsparcia oraz liczba udzielonych porad nie uległa istotnej zmianie.

Wykres nr 15. Liczba rodzin objętych wsparciem, liczba udzielonych porad placówek poradnictwa specjalistycznego w latach 2015 -2017 w regionie.

Źródło: raport ze Świętokrzyskiego Programu Pomocy Społecznej za 2017r.

Szkoły dla rodziców stanowią istotny element podnoszenia kompetencji i kwalifikacji wychowawczych rodziców i opiekunów. Liczba samorządów realizujących wsparcie dla rodziców w postaci szkół i akademii jest niewielka: zaledwie sześć gmin oraz dwa powiaty wykazało się inicjatywą w tym zakresie. Liczba rodziców uczęszczających do szkół i akademii w 2017r. wyniosła 213.

Ważnym narzędziem wsparcia osób i rodzin w kryzysie są zespoły interdyscyplinarne ds. rodziny. Zespół stanowi grupę specjalistów, której celem jest udzielenie pomocy osobom lub całym rodzinom znajdującym się w kryzysie, dotkniętych sytuacją problemową. W regionie występuje niekorzystna tendencja zmniejszenia liczby gmin, w których funkcjonowały zespoły. Na przestrzeni lat 2015 – 2017 liczba zespołów uległa redukcji z 30 do zaledwie 18 w 2017. W przypadku samorządów powiatowych funkcjonowały dwa zespoły interdyscyplinarne (powiat Buski i miasto Kielce).

2.4.1. Rodziny zastępcze.

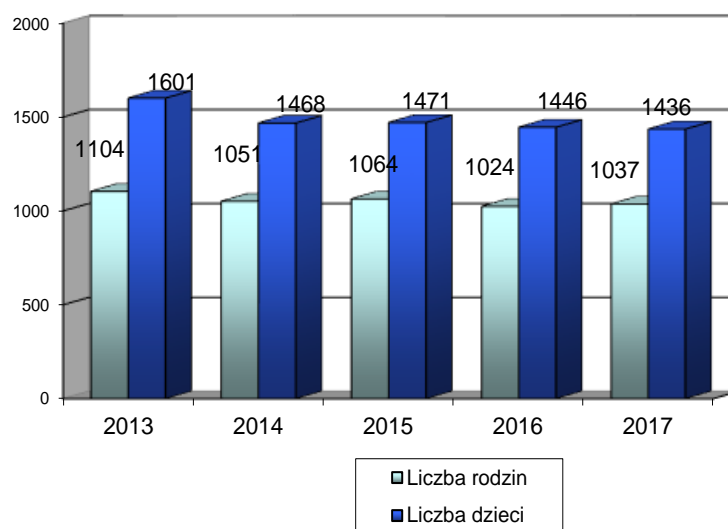
Rodzinę zastępczą stanowi rodzina, która zapewnia opiekę i wychowanie dziecku pozbawionemu całkowicie lub częściowo opieki rodzicielskiej, które z powodu przeszkód natury prawnej (rodzice nie zostali pozbawieni władzy rodzicielskiej) nie mogą być przysposobione.

Zgromadzone dane wskazują, że liczba rodzin zastępczych uległa nieznacznemu wzrostowi – na koniec 2017r. wyniosła 1.037. W zakresie liczby dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych odnotowano spadek - na koniec ubiegłego roku liczba dzieci wyniosła 1.436.

W roku 2017 powiatami, w których najlepiej rozwinięta była ta forma pieczy zastępczej były miasto Kielce – 151 rodzin, powiat ostrowiecki 139, oraz skarżyski – 119 rodzin, zaś najsłabiej powiat kazimierski – 17 oraz buski – 31.

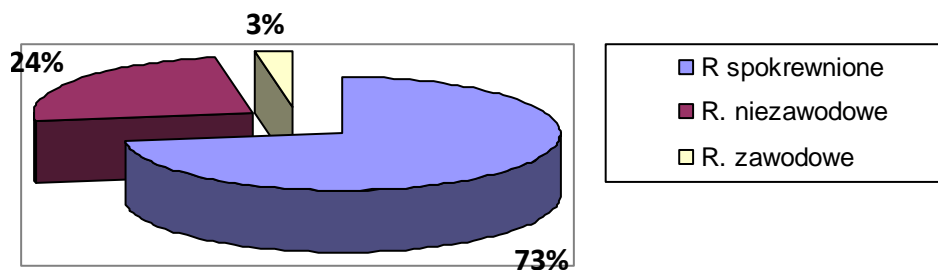
Wykres 16. Liczba rodzin zastępczych oraz dzieci w nich umieszczonych w latach 2013-2017r. w regionie.

Źródło: Ocena Zasobów Pomocy Społecznej za 2017r.

Wśród rodzinnej pieczy zastępczej najpopularniejszą formę stanowią rodziny spokrewnione. W regionie funkcjonowało łącznie 689 rodzin zastępczych spokrewnionych. Przebywało w nich łącznie 905 dzieci. Następne pod względem liczebności były rodziny niezawodowe – 303 z 392 dziećmi. Najmniej popularnym rodzajem rodzin zastępczych były rodziny zawodowe. W 2017r. funkcjonowało ich 36, zaś liczba dzieci umieszczonych wyniosła 139.

Wykres 17. Typy rodzin zastępczych w regionie.

Źródło: Ocena Zasobów Pomocy Społecznej za 2017r.

W 2017r. najwięcej środków finansowych wydatkowano na funkcjonowanie rodzin zastępczych spokrewnionych – **7.499.439zł**. Koszty funkcjonowania rodzin zastępczych niezawodowych i zawodowych wyniosły odpowiednio **4.605.346 zł** oraz **1.557.413 zł**.

Rodziny wspierające stanowią nowy instrument mający na celu wsparcie rodziców biologicznych w sprawowaniu opieki i wychowaniu dzieci. Z zebranych danych wynika, iż liczba rodzin wspierających na przestrzeni 2016 i 2017 roku uległa zwiększeniu. Rodziny wspierające zostały utworzone w: Nowej Słupi, Ostrowcu Świętokrzyskim oraz Stąporkowie.

2.4.2. Rodziny pomocowe

Rodziny zastępcze oraz rodzinne domy dziecka, na ich wniosek, są wspierane przez rodziny pomocowe. W przypadku czasowego niesprawowania przez rodzinę zastępczą lub prowadzącego rodzinny dom dziecka opieki nad dzieckiem np. w związku z wypoczynkiem, udziałem w szkoleniu, pobytem w szpitalu bądź innymi nieprzewidzianymi trudnościami lub zdarzeniami losowymi, piecza zastępcza nad małoletnim może zostać powierzona rodzinie pomocowej. W 2017r. w regionie funkcjonowały zaledwie 4 tego typu rodziny.

2.4.3. Rodzinne Domy Dziecka

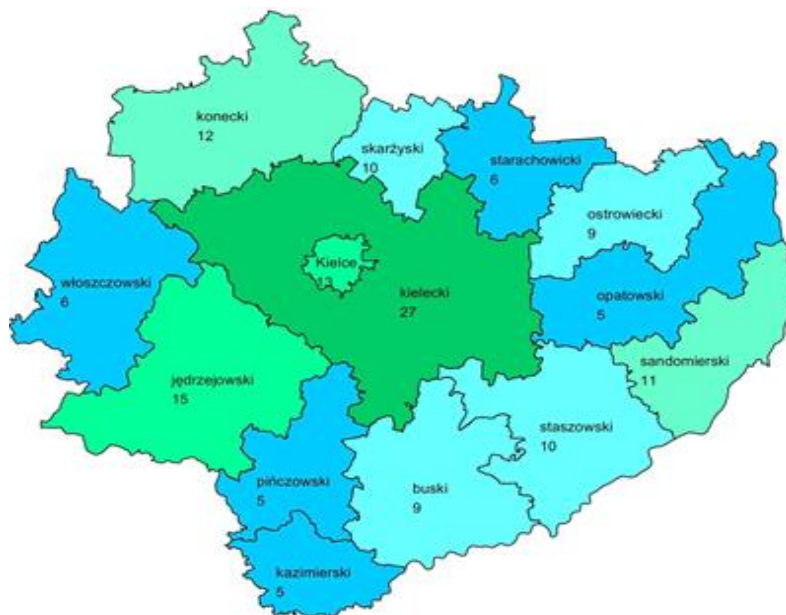
W województwie funkcjonuje 21 rodzinnych domów dziecka, w których umieszczonych jest 139 dzieci. Na przestrzeni lat 2016 i 2017 odnotowano spadek liczebności o dwie placówki. Rozmieszczenie placówek na terenie województwa jest nierównomierne. Największa ilość placówek zlokalizowanych jest w mieście Kielce – 5 Rodzinnych Domów Dziecka oraz powiecie kieleckim – 4 placówki. Natomiast powiaty opatowski, kazimierski oraz pińczowski nie posiadają na swoim terenie tego typu placówek.

2.4.4. Asystent rodziny

Rodziny przeżywające trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczej, mogą otrzymać wsparcie od gminy w postaci asystenta rodziny. Dane Oceny zasobów pomocy społecznej za 2017r. wskazują na nieznaczne zmniejszenie liczby asystentów rodziny – 143 wobec 149 na koniec 2016r., przy jednoczesnym wzroście obciążenia pracą asystentów - liczba rodzin objęta pracą asystenta rodziny wyniosła w 2017r. 1.568 wobec 1.540 w 2016 roku.

Mapa 5. Liczba asystentów rodziny w ujęciu powiatowym.

Źródło: Ocena Zasobów Pomocy Społecznej za 2017r.

Największą liczbę asystentów rodziny odnotowano w powiecie kieleckim (27), natomiast najmniejszą w powiecie pińczowskim (5), kazimierskim (5), opatowskim (5), starachowickim (6) i włoszczowskim (6). Asystenta rodziny w 2017 roku nie zatrudniło aż 5 ośrodków pomocy społecznej w gminach: Słupia Jędrzejowska, Smyków, Baćkowice, Iwaniska i Sadowie.

2.5. Instytucjonalna piecza zastępcza.

Instytucjonalna piecza zastępcza jest sprawowana w następujących formach:

1. Placówki opiekuńczo-wychowawczej - zapewniającej dziecku całodobową opiekę i wychowanie oraz zaspokajającej jego niezbędne potrzeby, w szczególności emocjonalne, rozwojowe, zdrowotne, bytowe, społeczne i religijne, realizuje przygotowany we współpracy z asystentem rodziny plan pomocy dziecku.

Według danych z oceny zasobów pomocy społecznej za 2017 rok, na terenie województwa świętokrzyskiego funkcjonowało **48** placówek opiekuńczo-wychowawczych, w tym **17** typu rodzinnego. Placówki oferowały **641** miejsc, z których skorzystało **616** beneficjentów. Roczny koszt prowadzenia i utrzymania placówek ogółem wyniósł 26.800.780 zł.

Mapa 6. Placówki opiekuńczo-wychowawcze w 2017 roku wg powiatów regionu świętokrzyskiego.

Źródło: Ocena Zasobów Pomocy Społecznej za 2017r.

2. Regionalnej placówki opiekuńczo-terapeutycznej - umieszczane w niej są dzieci, które ze względu na stan zdrowia wymagają specjalistycznej opieki i rehabilitacji. Z tego powodu nie mogą zostać umieszczone w rodzinnej pieczy zastępczej lub w placówce opiekuńczo-wychowawczej.

Tego typu placówka funkcjonuje od 2016r. w Kazimierzy Wielkiej. Na koniec 2017r. w placówce dysponującej 30 miejscami przebywało 27 dzieci (na koniec 2016 - 12). Najliczniejszą grupą były w wieku 7-13 lat – 21 osób, 14-17 lat oraz 4 – 6 lat po 3 osoby. Dominującą przyczyną umieszczania dzieci w RPOT było uzależnienie rodziców od alkoholu – 11 przypadków oraz bezradność w sprawach opiekuńczo – wychowawczych. W 2017r. przed umieszczeniem w placówce 14 dzieci przebywało w instytucjonalnej pieczy zastępczej, 6 w rodzinnej pieczy zastępczej; niepokojącym jest fakt napływu 4 dzieci do placówki z rodzin naturalnych. Koszt funkcjonowania placówki w 2017r. wyniósł 1.367.182zł.

3. Interwencyjnego ośrodka preadopcyjnego, prowadzenie którego stanowi zadanie fakultatywne samorządu województwa wynikające z ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. Na terenie województwa nie został powołany do funkcjonowania interwencyjny ośrodek preadopcyjny.

2.5.1. Świętokrzyski Ośrodek Adopcyjny

Świętokrzyski Ośrodek Adopcyjny funkcjonuje od 2012r. w strukturze Urzędu Marszałkowskiego Województwa Świętokrzyskiego.

Zestawienie tabelaryczne obejmujące lata 2013-2017 wskazuje na wahania liczby adoptowanych dzieci na przestrzeni analizowanego okresu. W 2017r. adoptowanych zostało łącznie 52 dzieci tj. o 28,8% więcej niż w roku 2016. Najwięcej dzieci zostało adoptowanych w przedziałach wiekowych: od 5 do 9 lat – 38,5% oraz od 1 roku do 4 lat – 34,6%. Niepokój budzi niewielka liczba adoptowanych dzieci najmłodszych – w wieku poniżej 1 roku – zaledwie 15,4% ogółu.

Wśród dzieci przysposobionych w 2017r. dominowali chłopcy – 32 wobec 20 dziewczynek.

W 2017r. przed przysposobieniem 31 dzieci przebywało w rodzinnej pieczy zastępczej, 17 dzieci w rodzinie biologicznej, natomiast czworo opuściło pieczę instytucjonalną na rzecz rodziny adopcyjnej.

Tabela 12. Dzieci przysposobione w latach 2013 – 2017 w regionie świętokrzyskim.

Lp.	Wyszczególnienie	Liczba dzieci				
		2013r.	2014r.	2015r.	2016r.	2017r.
1.	Dzieci przysposobione, w tym w wieku:	60	45	52	37	52
1.1	poniżej 1 roku	13	7	16	2	8
1.2	od 1 roku do 4 lat	27	14	12	22	18
1.3	od 5 do 9 lat	12	16	9	8	20
1.4	10 i więcej lat	8	8	15	5	6
2.	Dzieci przysposobione, z tego:	60	45	52	37	52
2.1	dziewczęta	35	21	33	21	20
2.2	chłopcy	25	24	19	16	32
3.	Dzieci przysposobione z orzeczeniem o niepełnosprawności.	2	0	1	0	1
4.	Dzieci według miejsca pobytu przed przysposobieniem w tym:	60	45	52	37	52
4.1	w pieczy instytucjonalnej	14	4	9	0	4
4.2	w rodzinnej pieczy zastępczej	35	26	27	24	31
4.3	w rodzinie biologicznej	11	15	16	13	17

Źródło: opracowanie własne ROPS (dane Świętokrzyski Ośrodek Adopcyjny).

Ważnym i niezbędnym elementem procesu adopcyjnego jest prowadzenie szkoleń dla kandydatów na rodziny przysposabiające. W roku 2017 ośrodek adopcyjny przeprowadził łącznie

szkolenia dla 52 rodzin będących kandydatami na rodziny zastępcze, wydano łącznie 75 opinii kwalifikacyjnych dla kandydatów do przysposobienia dziecka.

Poradnictwo adopcyjne stanowi szczególną formę poradnictwa rodzinnego, stawiającą sobie za cel udzielanie wsparcia rodzinom uczestniczącym w procesie przysposobienia dziecka. W roku 2017 wzrosła liczba rodzin przyspasabiających, naturalnych oraz osób przyspasabiających niepozostających w związku małżeńskim korzystających z poradnictwa prowadzonego przez Świętokrzyski Ośrodek Adopcyjny z 924 rodzin do 1140.

Koszty funkcjonowania Świętokrzyskiego Ośrodka Adopcyjnego w 2017r. uległy zwiększeniu i wyniosły 1.348.500 zł w tym: dotacja otrzymana z budżetu państwa: **886.500zł.**

2.6 Zasoby instytucjonalno – kadrowe pomocy społecznej.

Przez zasoby instytucji pomocy społecznej należy rozumieć materialne, instytucjonalne oraz osobowe środki służące do realizacji celów pomocy społecznej, przy czym trzeba brać pod uwagę zarówno zasoby ludzkie czyli personel instytucji, zasoby i zaplecze instytucjonalne, jak i instrumenty działania do których zalicza się tradycyjnie: pracę socjalną, zasiłki finansowe oraz usługi.

2.6.1. Instytucje pomocy i integracji społecznej.

Zadania z zakresu pomocy społecznej z mocy ustawy realizują organy administracji rządowej i samorządowej szczebla gminnego, powiatowego i wojewódzkiego. Współpracują w tym zakresie z organizacjami społecznymi, Kościołem Katolickim, innymi kościołami, związkami wyznaniowymi, fundacjami, stowarzyszeniami, pracodawcami oraz osobami fizycznymi i prawnymi.

Udzielanie pomocy dla osób i rodzin znajdujących się w trudnej sytuacji społeczno – ekonomicznej należy do zadań samorządu gminnego i obejmuje świadczenia realizowane przez **ośrodki pomocy społecznej**. Powyższe zadania wyrażają pewne minimum bezpieczeństwa socjalnego, które musi zapewnić swoim członkom najmniejsza wspólnota samorządowa jaką jest gmina. Wykonanie ich jest obowiązkiem gminy, ponadto musi ona również zabezpieczyć na ten cel własne środki finansowe.

Na poziomie samorządu powiatowego powiatowe centra pomocy rodzinie realizują zadania w zakresie:

- polityki prorodzinnej,
- pomocy społecznej,
- wsparcia osób niepełnosprawnych, realizowanego ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych,
- poradnictwa specjalistycznego,
- przygotowania kadr pomocy społecznej.

Zadania samorządu województwa z zakresu polityki społecznej realizuje Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej (ROPS). W województwie świętokrzyskim ROPS nie jest wyodrębnioną jednostką i funkcjonuje w ramach struktury Urzędu Marszałkowskiego Województwa Świętokrzyskiego.

Katalog zadań samorządu województwa został ukształtowany w odmienny sposób niż w przypadku gminy i powiatu. Dotyczy to zarówno podziału zadań, jak i ich charakteru. Samorządy gminne i powiatowe zobligowane są do realizacji zadań o charakterze usługowym, natomiast samorząd województwa jest szczeblem koordynowania oraz dynamizowania zjawisk o charakterze gospodarczym i społecznym. **Zadania z zakresu pomocy społecznej realizowane przez samorząd wojewódzki obejmują przede wszystkim działania planistyczne, strategiczne oraz inspiratorskie.**

Zadania administracji rządowej w zakresie pomocy społecznej realizowane są przez Wydziały Polityki Społecznej Urzędów Wojewódzkich i głównie polegają na nadzorze i kontroli realizacji zadań przez samorządy gminne, powiatowe i wojewódzki.

Na poziomie gmin na terenie województwa funkcjonują 102 ośrodki pomocy społecznej w tym:

- 30 miejsko – gminnych,
- 67 gminnych,
- 5 miejskich w tym: Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Kielcach realizujący zadania pomocy społecznej zarówno gminy, jak i powiatu.

Domy pomocy społecznej

Domy pomocy społecznej są tradycyjną formą instytucjonalnej pomocy społecznej w postaci opieki całodobowej nad osobami niezdolnymi do samodzielnej egzystencji, których mimo zastosowania wszystkich form pomocy, nie można przystosować w pełni

do samodzielnego życia w miejscu ich zamieszkania z uwagi na wiek, schorzenia, sytuację życiową oraz warunki rodzinne, mieszkaniowe oraz materialne. Domy pomocy społecznej pełnią również formę ośrodków aktywizacji i rozwoju swoich mieszkańców.

Na terenie województwa świętokrzyskiego w 2017 roku funkcjonowało **38** domów pomocy społecznej. Liczba oferowanych miejsc w domach pomocy społecznej wyniosła **3.353**, natomiast liczba osób korzystających wyniosła **3.664**. W 2017 roku umieszczonych w DPS-ach zostało **1.126** osób. Liczba osób oczekujących na miejsce w DPS według stanu na dzień 31 grudnia 2017 roku wyniosła **200**. Roczny koszt prowadzenia i utrzymania placówek w 2017 roku wyniósł **123 296 020 zł** i był o **4,2%** większy niż w 2016 roku.

Środowiskowe domy samopomocy

Środowiskowy dom samopomocy jest jednostką organizacyjną pomocy społecznej działającą na zasadach zadania zleconego samorządom lub organizacjom pozarządowym. Świadczone przez środowiskowe domy samopomocy usługi, to przede wszystkim: praca socjalna, psychoterapia, rehabilitacja lecznicza, społeczna i zawodowa, usprawnianie, organizacja czasu wolnego. W województwie świętokrzyskim w roku 2017 funkcjonowało 38 środowiskowych domów samopomocy. Liczba miejsc w placówkach w roku 2017 wyniosła **1.088** (wzrost o 106 miejsc w odniesieniu do 2016 roku), natomiast liczba osób korzystających w 2017 roku wyniosła **1.221** (wzrost o 110 osób w odniesieniu do 2016 roku).

Dzienne domy pomocy

Dzienne domy pomocy społecznej są ośrodkami wsparcia przeznaczonymi dla osób samotnych lub osób, które z powodu wieku, choroby lub innych przyczyn wymagają pomocy, a są jej pozbawione lub rodzina takiej pomocy nie może zapewnić. W województwie świętokrzyskim w 2017 roku funkcjonowało 5 dziennych domów pomocy. Liczba miejsc w tego typu placówkach w 2017 roku wyniosła **143** (w 2016 roku było to 170 miejsc), a liczba osób korzystających z pomocy wyniosła **136** (o 40 osób mniej w odniesieniu do 2016 roku). Liczba osób oczekujących na miejsce w dziennych domach pomocy w 2017 roku wyniosła **60** (spadek o 54 osoby).

Noclegownie, schroniska i domy dla osób bezdomnych

Noclegownie, domy oraz schroniska dla bezdomnych przeznaczone są dla osób, które nie są nigdzie zameldowane, często nie posiadają dowodów tożsamości i stałych źródeł dochodu.

Często podopieczni schronisk obciążeni są nałogami (alkoholizm, narkomania) oraz weszli w konflikt z prawem. W 2017 roku na terenie województwa świętokrzyskiego pomoc osobom bezdomnym oferowało **18** placówek. Liczba oferowanych miejsc przez noclegownie, schroniska i domy dla osób bezdomnych wyniosła **505** (mniej o 6 miejsc w stosunku do 2016 roku). Liczba korzystających zmalała o **47,6%** w roku oceny i wyniosła **950** osób.

Kluby samopomocy

Głównym celem działania klubów samopomocy jest: przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu, wsparcie wszelkich osób z różnorodnymi problemami, minimalizowanie skutków bezrobocia, promowanie aktywności i przedsiębiorczości społecznej, pomoc w wychodzeniu z izolacji i osamotnienia, wzmocnienie poczucia wiary w siebie i akceptacji swojej osoby. Liczba klubów samopomocy funkcjonujących na terenie województwa świętokrzyskiego w 2017 roku wynosiła **14** placówek, jak w 2016 roku. Liczba miejsc w tego typu placówkach wyniosła 539 (o 10,2% więcej niż w 2016 roku), z oferowanej pomocy skorzystało **1582** osób, tj. o 1041 więcej niż w roku 2016.

Centrum integracji społecznej

Centrum integracji społecznej to jednostka realizująca reintegrację zawodową i społeczną poprzez prowadzenie dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym programów edukacyjnych, obejmujących m.in. nabywanie umiejętności zawodowych, przekwalifikowanie lub podwyższanie kwalifikacji zawodowych oraz nabywanie innych umiejętności niezbędnych do codziennego życia. W województwie świętokrzyskim w 2017 roku funkcjonowało **6** centrów integracji społecznej tj. o jedno więcej niż w 2016r. Z oferowanej pomocy skorzystały **542** osoby.

Kluby integracji społecznej

Klub integracji społecznej (KIS) to jednostka, której celem jest udzielanie pomocy osobom indywidualnym oraz ich rodzinom w odbudowywaniu i podtrzymywaniu umiejętności uczestnictwa w życiu społeczności lokalnej, w powrocie do pełnienia ról społecznych oraz w podniesieniu kwalifikacji zawodowych jako wartości na rynku pracy. Na terenie województwa świętokrzyskiego funkcjonuje **11** klubów integracji społecznej. Liczba uczestników zajęć w roku oceny to **2.283** osób.

Warsztaty terapii zajęciowej

Warsztaty terapii zajęciowej (WTZ) to placówki wyodrębnione organizacyjnie i finansowo, które mają na celu stwarzanie osobom z niepełnosprawnością możliwości uczestniczenia w rehabilitacji społecznej i zawodowej. Terapia realizowana jest poprzez terapię zajęciową. W 2017 roku w województwie świętokrzyskim funkcjonowały **32** warsztaty terapii zajęciowej.

Zakłady aktywności zawodowej

Celem funkcjonowania zakładu aktywności zawodowej (ZAZ) jest zatrudnianie osób niepełnosprawnych ze znacznym i umiarkowanym stopniem niepełnosprawności poprzez prowadzenie rehabilitacji zawodowej i społecznej, przygotowywanie ich do samodzielnego i niezależnego życia, adekwatnego do ich możliwości psychomotorycznych oraz znalezienie odpowiedniego zatrudnienia poza zakładem. W regionie funkcjonują 4 zakłady aktywności zawodowej, w tym 1 prowadzony przez jednostkę samorządu terytorialnego, pozostałe **3** placówki przez organizacje pozarządowe. Zatrudnienie w ZAZ na dzień 31 grudnia 2017 liczyło **66** osób.

Mieszkania chronione

Mieszkania chronione są przeznaczone dla osób, które aktywnie uczestniczą w procesie usamodzielnienia lecz nie posiadają możliwości powrotu do miejsca stałego zameldowania z uwagi na jego brak lub dysfunkcje występujące w rodzinie. w 2017 roku w województwie świętokrzyskim funkcjonowało **38** mieszkań chronionych (o 3 mieszkania mniej w stosunku do 2016 roku). Placówki łącznie oferowały **218** miejsc, skorzystało z nich **197** osób.

Żłobki

Ważnym elementem systemu opieki dla dzieci są żłobki i oddziały żłobkowe działające przy przedszkolach. Sprawują one opiekę nad dziećmi w wieku do 3 lat w czasie, w którym rodzice wykonują pracę zawodową. Na terenie województwa świętokrzyskiego w 2017 roku funkcjonowało **49 żłobków (publicznych i niepublicznych)**⁵. Zdecydowana większość (17 żłobków) zlokalizowana jest w mieście Kielce.

---

⁵ <https://empatia.mpips.gov.pl/dla-swiadczeniobiorcow/rodzina/d3/rejestr-zlobkow-i-klubow>

Przedszkola

Liczba publicznych i niepublicznych przedszkoli wraz z liczbą oddziałów przyszkolnych przy szkołach podstawowych, punktów przedszkolnych i zespołów wychowania przedszkolnego zlokalizowanych na terenie gmin bądź miasta na prawach powiatu na terenie województwa świętokrzyskiego w 2017 roku wyniosła **766**. Publiczne i niepubliczne przedszkola dysponowały łączną liczbą miejsc wynoszącą **38.341**. Wskaźnik dzieci w wieku 3-5 lat przypadających na jedno miejsce w placówce wychowania przedszkolnego w 2017r. wyniósł 1,04 i był najniższy od 2010r.

Świetlice, kluby oraz domy kultury

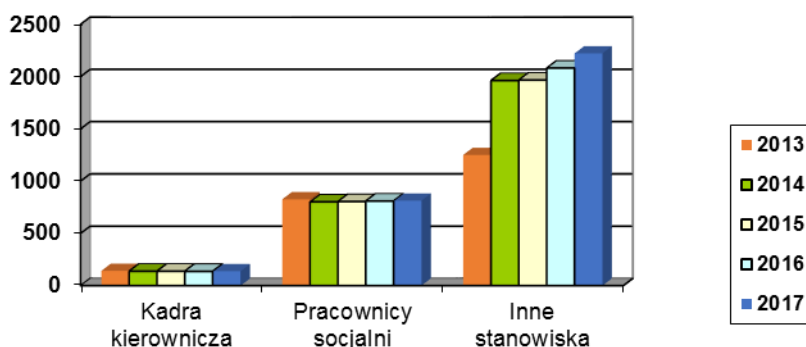
Świetlice, kluby dla dzieci i młodzieży są placówkami wsparcia dziennego. Prowadzą zorganizowaną działalność opiekuńczą i wychowawczą oraz pozwalają na racjonalne zagospodarowanie czasu wolnego od zajęć szkolnych dzieci i młodzieży. W 2017 roku liczba świetlic i klubów dla dzieci i młodzieży na terenie województwa świętokrzyskiego wyniosła **650**, z czego 46% stanowią świetlice przyszkolne a 54% pozaszkolne. Liczba placówek tego typu wzrosła o 1,9%w odniesieniu do roku 2016. Ponadto w regionie funkcjonuje 67 domów kultury.

2.6.2. Kadra pomocy i integracji społecznej.

W 2017r. kadra jednostek organizacyjnych pomocy społecznej oraz powiatowych centrów pomocy rodzinie liczyła **3.173** osób, z czego 138 (4,3% ogółu zatrudnionych) to kadra kierownicza, 813 (25,6% ogółu zatrudnionych) to pracownicy socjalni, zaś 2.222 pracowników (70% ogółu) to osoby zatrudnione na innych stanowiskach m.in. asystenci rodziny, opiekunowie, opiekunowie społeczni, specjalistyczne pielęgniarki, pedagodzy, informatycy, prawnicy. Dane te świadczą o utrzymaniu poziomu zatrudnienia na przestrzeni minionych lat na zbliżonym poziomie – wzrost liczebności odnotowano w przypadku pracowników socjalnych oraz osób zatrudnionych „na innych stanowiskach”.

Wykres 18. Kadra instytucji pomocy i integracji społecznej regionu świętokrzyskiego.

Źródło: Ocena zasobów pomocy społecznej na 2017r. ROPS.

Złożoność problemów i kwestii społecznych wymusza na kadrze pomocy i integracji społecznej wysokospecjalistyczną wiedzę i umiejętności, bez której nie można skutecznie pomagać i rozwijać drogi zawodowej.

W 2017 roku na terenie województwa świętokrzyskiego na stanowiskach kierowniczych zatrudnionych było 138 osób, z czego zdecydowana większość - 112 posiadało wykształcenie wyższe.

Liczba pracowników socjalnych w regionie świętokrzyskim wyniosła 813 osób, z czego 636 osób posiadało wykształcenie wyższe; 173 osoby posiadały specjalizacją 1-ego stopnia w zawodzie, w latach ubiegłych było to odpowiednio; 83 osoby posiadały specjalizację 2-ego stopnia w zawodzie, zaś 201 pracowników posiadało specjalizację z organizacji pomocy społecznej.

Współczesne warunki społeczno – ekonomiczne warunkują potrzebę ustawicznego kształcenia i podnoszenia kwalifikacji. Fachowo pomagający pracownicy socjalni muszą posiadać wiedzę z: psychologii, pedagogiki, socjologii, a także umiejętności interpersonalne i komunikacyjne. Są one niezbędne w pracy z dziećmi, z rodzicami, seniorami, grupami oraz społecznościami lokalnymi.

Dane Raportu Świętokrzyskiego Programu Pomocy Społecznej za 2017r. wskazują, że 6 powiatów (tj. 43% ogółu) oraz 78 gmin (tj. 76% ogółu gmin) zdiagnozowało potrzeby szkoleniowe pracowników instytucji pomocy i integracji społecznej. Odpowiedzią na diagnozę potrzeb szkoleniowych jest liczba i zakres przeprowadzanych szkoleń. W 2017r.

w zorganizowanych 47 przez powiatowe centra pomocy rodzinie szkoleniach, warsztatach i konferencjach wzięło udział łącznie: 388 osób.

Ustawa o pomocy społecznej obliguje ośrodki pomocy społecznej do zatrudnienia nie mniej niż 3 pracowników socjalnych „proporcjonalnie do liczby ludności gminy w stosunku jeden pracownik socjalny zatrudniony w pełnym wymiarze czasu pracy na 2000 mieszkańców lub proporcjonalnie do liczby rodzin i osób samotnie gospodarujących, objętych pracą socjalną w stosunku jeden pracownik socjalny zatrudniony w pełnym wymiarze czasu pracy na nie więcej niż 50 rodzin i osób samotnie gospodarujących”.

W 2017 roku, na terenie województwa świętokrzyskiego, gros ośrodków nie spełniało wymogów o których mowa w art. 110 ust.11 ustawy o pomocy społecznej, dotyczącego dostępności pomocy społecznej. Liczba pracowników socjalnych była niższa od normy przewidzianej przez ustawodawcę zarówno w odniesieniu do wskaźnika zatrudnienia 1 pracownika na 50 rodzin i osób samotnie gospodarujących – w przypadku 58 gmin, jak i wskaźnika zatrudnienia 1 pracownika na 2000 mieszkańców – w przypadku 30 ośrodków pomocy społecznej, W przypadku obu wskaźników liczba gmin nie spełniających wymogów ustawowych nie uległa zmianie w stosunku do roku 2016 roku.

Ośrodkami, które nie spełniły żadnego z wymaganych przez ustawę wskaźników zatrudnienia tj. to: Bieliny, Bliżyn, Bodzentyn, Bodzechów, Chęciny, Fałków, Gowarczów, Łągów, Morawica, Miedziana Góra, Oksa, Opatów, Ożarów, Piekoszów, Połaniec, Rytwiany, Skarżysko Kościelne, Słupia Jędrzejowska, Suchedniów, Wąchock, Wodzisław, Zagnańsk i Złota.

2.7. Współpraca samorządów terytorialnych z organizacjami pozarządowymi w zakresie pomocy społecznej.

Szybkość i złożoność współczesnych przemian ekonomicznych i cywilizacyjnych sprawia, że wraz z nimi w dużym tempie narastają potrzeby społeczne, które w sposób szczególny odnoszą się do grup i jednostek niesamodzielnych, dysfunkcyjnych, dotkniętych zdarzeniami losowymi czy zagubionych. Sytuacja ta oraz jej skala powodują, że działania państwa na tych obszarach życia, stają się coraz częściej niewystarczające i mało efektywne. Rodzi się zatem potrzeba tworzenia alternatywy - instytucji niezależnych od państwowego systemu pomocy społecznej, które mogłyby co najmniej uzupełniać zadania, jakie przed nim stoją. Szansę taką dają organizacje pozarządowe, które wspomagają, uzupełniają działania

organów instytucji publicznych; stanowią „tkankę łączną” systemu, pełniącą rolę pośrednika między obywatelem a państwem.

Ważnym zadaniem spoczywającym na administracji samorządowej jest podejmowanie działań mających za zadanie stymulowanie aktywności trzeciego sektora działającego na rzecz środowisk lokalnych, co przejaw będzie miało w innowacyjności podejmowanych działań.

Organizacje pozarządowe w ramach realizacji zadań w obszarze pomocy społecznej współpracują przede wszystkim z samorządem województwa oraz gminnymi. W znacznie mniejszym wymiarze z powiatami, nieznacznie z urzędami wojewódzkimi i śladowo z urzędami centralnymi.

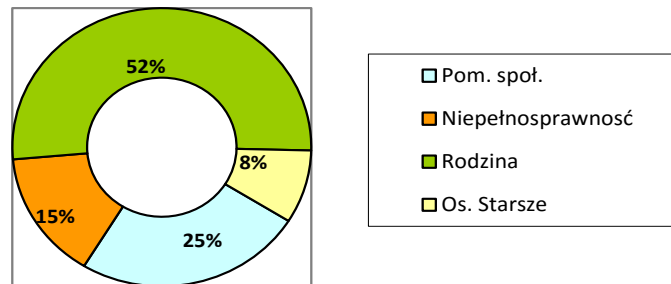
Dokumentami wyznaczającymi zakres, zasady oraz kierunki współpracy pomiędzy władzami samorządowymi a działającymi na danym terenie organizacjami pozarządowymi są programy współpracy z organizacjami pozarządowymi. Programy współpracy stanowią podstawowe źródło wiedzy na temat postawy poszczególnych samorządów wobec organizacji pozarządowych i ich otwartości na współpracę, zawartość tych dokumentów jest swego rodzaju obrazem stanu współpracy. Obowiązek opracowania tych dokumentów wynika z zapisów ustawy z dnia 24 kwietnia 2003r. o działalności i pożytku publicznego.

Wskaźnik gmin posiadających uchwalony program współpracy z organizacjami pozarządowymi w roku 2017 wzrósł w stosunku do roku 2016 i wyniósł 84,3% tj. 86 gmin. Analiza danych wskazuje, iż aktywność przejawiająca się liczbą zainicjowanych przez gminy konkursów ofert dla organizacji pozarządowych uległa niewielkiemu zwiększeniu. Samorządy gminne w 2017r. zainicjowały łącznie 195 konkursów, co było wartością o 2,6% większą niż w 2016r. Natomiast liczba ogłoszonych przez gminy konkursów z zakresu szeroko rozumianego obszaru pomocy społecznej na przestrzeni 2016 i 2017 roku nie uległa istotnej zmianie – wzrosła zaledwie o 1, z wartości 140 do 141.

Spośród zainicjowanych przez samorządy gminne konkursów w obszarze pomocy społecznej niezmiennie najliczniejsze były z zakresu wsparcia rodziny 73 (tj. 52%) oraz pomocy społecznej 35 konkursów (25%)

Wykres 19. Konkursy współpracy z organizacjami pozarządowymi przez samorządy gminne w obszarze pomocy społecznej w 2017r.

Źródło: Raport ze Świętokrzyskiego Programu Pomocy Społecznej za 2017r.

W 2017r. samorządy gminne przekazały na realizację zadań organizacjom pozarządowym łącznie kwotę 16.505.402 zł co było wartością wyższą o 32% niż w 2016r. Na realizację zadań z zakresu pomocy społecznej samorządy gminne przekazały organizacjom pozarządowym kwotę 5.934.214zł, z czego najwięcej – 2.529.362 zł tj. 43% na zadania z zakresu wsparcia osób z niepełnosprawnościami, następnie 1.687.546 zł tj. 28% na zadania z zakresu pomocy społecznej. Najmniej środków finansowych gminy przekazały organizacjom pozarządowym na dania z zakresu wspierania osób starszych – 620.257 zł tj. 10%.

W regionie świętokrzyskim w 2017r. 11 samorządów powiatowych opracowało i przyjęło do realizacji programy, w ramach których podjęły współpracę finansową. W ramach ogłaszanych konkursów ofert na realizację zadań organizacjom pozarządowym powiaty przekazały łączną kwotę 4.200.594 zł. Największe finansowe zaangażowanie we współpracę z organizacjami pozarządowymi wykazały: powiat buski 1.390.358 zł oraz kielecki – 1.010.024 zł. **Natomiast 3 powiaty: kaźmierski, staszowski i włoszczowski nie posiadały opracowanych programów współpracy z organizacjami pozarządowymi.**

W 2017r. samorządy powiatowe łącznie zainicjowały 68 konkursów dla organizacji pozarządowych, z czego 17 konkursów tj. 25% dotyczyło działań z zakresu pomocy społecznej.

Tabela 13. Współpraca samorządów powiatowych z organizacjami pozarządowymi w latach 2013 - 2017r. w regionie świętokrzyskim.

	2015	2016	2017
Liczba zainicjowanych konkursów ofert dla organizacji pozarządowych	17	18	68
Liczba zainicjowanych konkursów ofert dla organizacji pozarządowych w zakresie pomocy społecznej	8	7	17
Liczba organizacji, które złożyły oferty współpracy – ogółem	89	78	177
Liczba organizacji, które złożyły oferty dot. pomocy społecznej	42	65	23
Wysokość zaangażowanych środków finansowych (łącznie)	2.408.110	2.040.562	4.200.594

Źródło: Raport ze Świętokrzyskiego Programu Pomocy Społecznej za 2017r.

Rok 2017 charakteryzował się zwiększeniem poziomu współpracy samorządów powiatowych z organizacjami pozarządowymi. Zwiększyła się liczba zainicjowanych konkursów ofert dla organizacji pozarządowych – łącznie wyniosła 68, z czego 25% tj. 17 dotyczyło obszaru pomocy społecznej. Ogólna liczba organizacji, które aplikowały o środki finansowe wyniosła 177, z czego 13% dotyczyło obszaru pomocy społecznej. Większa liczba konkursów oraz aplikujących organizacji pozarządowych miała odzwierciedlenie w wydatkowanej kwocie: w 2017r. samorzady powiatowe przekazały 4.200.594 zł.

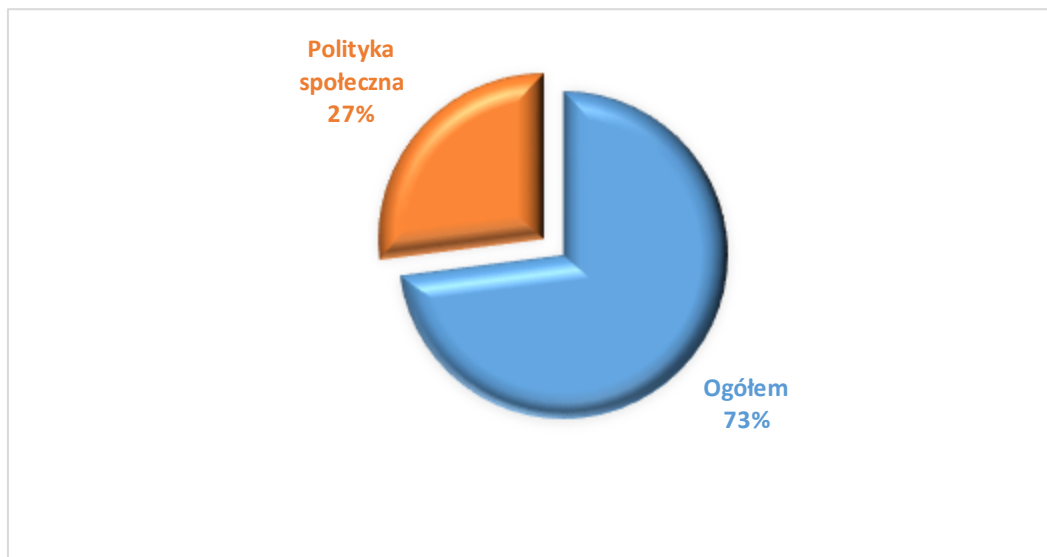
Współpraca Samorządu Województwa Świętokrzyskiego z trzecim sektorem ma na celu zwiększenie uczestnictwa obywateli w kreowaniu życia publicznego. Głównym celem współpracy Samorządu Województwa z organizacjami pozarządowymi jest lepsze zaspokajanie potrzeb i podnoszenie poziomu życia mieszkańców regionu oraz wspomaganie zrównoważonego rozwoju województwa. W ramach omawianej współpracy w 2017r. Samorząd Województwa Świętokrzyskiego przekazał łącznie kwotę w wysokości: 3.881.392 zł w tym:

- 3 599 793,82 PLN- w ramach otwartych konkursów ofert,
- 281 599,00 PLN –w ramach trybu pozakonkursowego.

Dane wskazują na zwiększenie zaangażowania środków finansowych przekazanych organizacjom pozarządowym. Całkowita kwota przekazana organizacjom istotnie wzrosła osiągając poziom plus 22%. W zakresie otwartych konkursów ofert odnotowano wzrost wydatkowania na poziomie 13%. W ramach trybu pozakonkursowego odnotowano większy wzrost na poziomie 176%.

Wykres 20. Zaangażowanie środków finansowych samorządu województwa świętokrzyskiego we współpracę z organizacjami pozarządowymi w 2017r. w obszarze polityki społecznej.

Źródło: Raport ze Świętokrzyskiego Programu Pomocy Społecznej za 2017r.

W ramach zadań z zakresu polityki społecznej obejmującej:

- przeciwdziałanie przemocy,
- profilaktykę i rozwiązywanie problemów alkoholowych,
- pomoc społeczną,
- rehabilitację zawodową i społeczną osób niepełnosprawnych (ze środków PFRON będących w dyspozycji Samorządu Województwa Świętokrzyskiego).

została rozdysponowana łączna kwota: 1.049.954 zł, co stanowiło 27% ogółu środków.

Należy zaznaczyć, iż wykorzystanie środków przez organizacje pozarządowe na zadania z zakresu polityki społecznej realizowane w ramach otwartych konkursów ofert utrzymało się na wysokim – 98,2% poziomie.

Rola trzeciego sektora w działaniach związanych z pomocą społeczną jest znacząca, gdyż to właśnie organizacje pozarządowe głównie dostarczają pomocy osobom niepełnosprawnym i poszkodowanym zdrowotnie, rodzinom borykającym się z problemami wychowawczymi i natury materialnej. Organizacje ewoluują od działań samopomocowych, poprzez rozwiązywanie lokalnych problemów, aż do wspólnot zdolnych do działań o znaczeniu makropolitycznym.

3. Analiza SWOT

Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> • Poprawa poziomu wykształcenia kadry pomocy i integracji społecznej. • Zwiększająca się liczba pracowników socjalnych w regionie. • Rozwój i wdrażanie innowacyjnych narzędzi w pracy socjalnej. • Najwyższa dynamika produktu krajowego brutto na mieszkańca w kraju. • Systematyczne zwiększanie przeciętnego miesięcznego dochodu na osobę w gospodarstwie domowym. • Korzystne tendencje rynku pracy. • Duże możliwości przekwalifikowania zawodowego. • Malejąca tendencja stopy bezrobocia. • Dobrze zdiagnozowane zjawisko bezrobocia. • Ujemny trend w zakresie liczby rodzin i osób, którym przyznano świadczenia pomocy społecznej. • Redukcja kwoty pieniężnych świadczeń z pomocy społecznej • Rozwój ekonomii społecznej. • Rozwój zasobów infrastrukturalnych pomocy i integracji społecznej. • Realizacja międzyregionalnych projektów przeciwdziałających wykluczeniu społecznemu, podnoszących kwalifikacje kadry pomocy społecznej. 	<ul style="list-style-type: none"> • Niekorzystne prognozy demograficzne oraz ujemne saldo migracji. • Starzejące się społeczeństwo. • Brak zaplecza instytucjonalnego w zakresie opieki geriatrycznej i paliatywnej. • Wyższa niż średnia krajowa stopa bezrobocia. • Niższe niż średnia krajowa wskaźniki gospodarcze. • Nierównomierne rozmieszczenie podmiotów gospodarczych. • Zróżnicowanie przestrzenne korzystających ze wsparcia i pomocy społecznej. • Wysokie wskaźniki zagrożenia zjawiskiem ubóstwa. • Niedobór mieszkań chronionych i socjalnych. • Nierównomiernie rozwinięta i rozmieszczona infrastruktura instytucji pomocy społecznej. • Brak wielosystemowej międzyinstytucjonalnej współpracy w pomocy społecznej. • Mała ilość organizacji pozarządowych działających w obszarze pomocy społecznej oraz brak wielosektorowej współpracy. • Niska aktywność jednostek pomocy i integracji społecznej w zakresie współpracy z organizacjami pozarządowymi. • Niewystarczająco rozwinięta sfera przedsiębiorczości społecznej (CIS, KIS, ZAZ).

<ul style="list-style-type: none"> • Programy społeczne adekwatne do zmieniającej się sytuacji społeczno-ekonomicznej regionu • Możliwość współfinansowania ze środków UE programów w zakresie przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu. • Rozwój interdyscyplinarnej współpracy służb i instytucji pomocy społecznej. • Dobrze zdiagnozowane przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej zjawiska społeczne. • Oferta finansowanych z funduszy unijnych szkoleń w zakresie podnoszenia kwalifikacji zawodowych. 	<ul style="list-style-type: none"> • Deficyty w zakresie diagnozy programowania strategicznego gmin i powiatów. • Brak zatrudnienia asysta rodziny w 5 gminach regionu. • Niedostateczna, niższa niż założenia ustawowe liczba pracowników socjalnych. • Słabo rozwinięta sieć samopomocy oraz wolontariatu.
--	--

Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> • Kontynuacja korzystnych tendencji w zakresie spadku poziomu bezrobocia, rynku pracy oraz wskaźników rozwoju gospodarczego. • Wykorzystanie funduszy RPO Województwa Świętokrzyskiego. • Komunikacja i współpraca pomiędzy instytucjami w obszarze pomocy społecznej. • Wzrost liczby inicjatyw z udziałem wielosektorowych partnerstw. • Zdiagnozowanie głównych problemów społecznych. • Wzrost świadomości i wrażliwości społecznej poprzez stosowanie różnorodnych form przekazu – kampanie społeczne. • Współpraca i rozwój organizacji pozarządowych działających w obszarze pomocy społecznej, rozwój wolontariatu. • Rozwój podmiotów ekonomii społecznej. • Rozwój i wdrażanie innowacyjnych form przeciwdziałania negatywnym zjawiskom społecznym. 	<ul style="list-style-type: none"> • Starzenie się społeczeństwa generujące zwiększone zapotrzebowanie na rozwój usług opiekuńczych i specjalistycznych. • Wykluczenie z życia społecznego i zawodowego osób starszych. • Pogłębiające się dysproporcje pomiędzy obszarami metropoidalnymi a pozostałymi obszarami. • Zróżnicowanie terytorialne w dostępie do świadczeń i usług społecznych. • Niska ranga problemów społecznych oraz niedocenianie roli służb społecznych przez decydentów. • Niedostateczna współpraca instytucji i organizacji działających w obszarze integracji społecznej skutkująca brakiem skoordynowanych działań. • Bierność społeczna mieszkańców regionu. • Odływ z regionu młodej, wykwalifikowanej kadry pracowniczej. • Niedostatecznie rozwinięty sektor organizacji pozarządowych. • Centralizacja systemu pomocy społecznej.

4. Założenia programu

4.1. Adresaci programu.

1. Mieszkańcy Województwa Świętokrzyskiego.
2. Jednostki samorządu terytorialnego.
3. Instytucje pomocy społecznej.
4. Instytucje rynku pracy.
5. Podmioty ekonomii społecznej.
6. Organizacje pozarządowe działające w sferze pomocy społecznej.

4.2. Miejsce realizacji Programu.

Program swoim zasięgiem będzie obejmował cały region świętokrzyski.

4.3. Realizatorzy Programu.

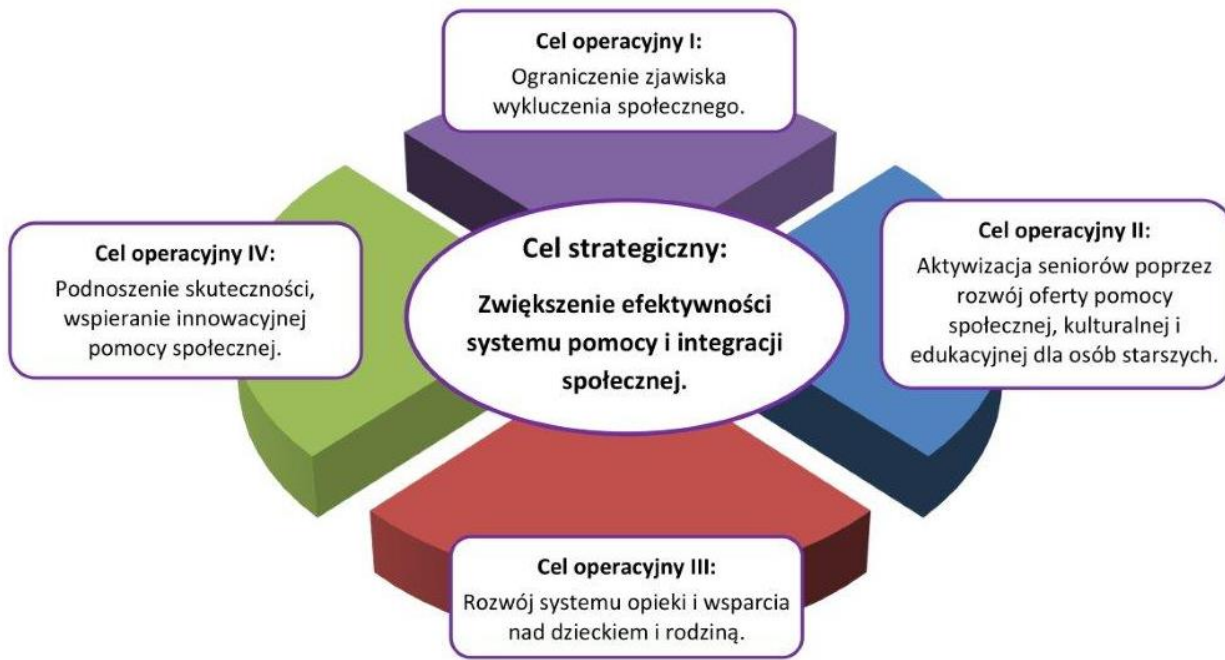
Osiągnięcie założonych w Programie celów wymagać będzie współdziałania licznych realizatorów oraz partnerów takich, jak:

- administracja samorządowa i jej jednostki organizacyjne,
- Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych,
- organizacje pozarządowe,
- administracja rządowa.

4.4. Cele Programu

Wykres 21. Cele programu.

Cel strategiczny: Efektywny system pomocy i integracji społecznej.

Cel operacyjny I

Ograniczanie zjawiska wykluczenia społecznego.

Działanie	Realizatorzy	Wskaźniki
Wspieranie warunków i stymulowanie aktywności środowiska lokalnego w zakresie inicjowania i promowania samopomocowych form wsparcia rodziny.	Samorząd województwa, Samorządy powiatowe, Samorządy gminne,	Liczba inicjatyw samopomocowych, grup wsparcia dla osób zagrożonych lub wykluczonych społecznie. Liczba osób objętych działaniami samopomocowymi. Liczba zawartych kontraktów socjalnych. Liczba asystentów rodzinnych.
Inspirowanie i wdrażanie programów i inicjatyw w zakresie aktywizacji, integracji oraz reintegracji społecznej i zawodowej osób i rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym.	Samorząd województwa, Samorządy powiatowe, Samorządy gminne,	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym. Liczba rodzin/osób objętych pomocą społeczną ze względu na poszczególne powody udzielenia pomocy i wsparcia Liczba badań monitorujących natężenie problemów społecznych
Zwiększenie dostępu do poradnictwa specjalistycznego oraz inicjowanie działań na rzecz środowiskowych form wspierania rodziny.	Samorząd województwa, Samorządy powiatowe, Samorządy gminne,	Liczba udzielonych specjalistycznych porad. Liczba placówek udzielających poradnictwa. Liczba środowiskowych instytucji pomocy społecznej np. noclegownie, schroniska dla bezdomnych, świetlice środowiskowe. Liczba zrealizowanych szkoleń/ liczba uczestników kadr pomocy i wsparcia rodziny.
Tworzenie i wspieranie systemu podmiotów działających na rzecz osób i rodzin wykluczonych społecznie.	Samorząd województwa, Samorządy powiatowe, Samorządy gminne,	Liczba podmiotów działających na rzecz osób i rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym w województwie. Liczba pracowników służb

		społecznych
Aktywizacja zawodowa i społeczna osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, w szczególności kobiet zamieszkujących obszary wiejskie oraz zapewnienie równego dostępu osobom dyskryminowanym na rynku pracy.	Samorząd województwa, Samorządy powiatowe, Samorządy gminne,	Ilość osób zatrudnionych w podmiotach ekonomii społecznej, z uwzględnieniem liczby kobiet. Liczba Klubów Integracji Społecznej Centrów Integracji Społecznej, Środowiskowych Domów Samopomocy, ZAZ Ilość uczestników CIS, KIS, ZAZ podejmujących zatrudnienie na otwartym rynku pracy z uwzględnieniem liczby kobiet.. Liczba lokalnych programów integracji osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka.

Cel operacyjny II:

Aktywizacja seniorów poprzez rozwój oferty pomocy społecznej, kulturalnej i edukacyjnej dla osób starszych.

Działanie	Realizatorzy	Wskaźniki
Rozwój i dostosowanie oferty w zakresie aktywizacji społecznej i organizacji czasu wolnego seniorów.	Samorząd województwa, Samorządy powiatowe, Samorządy gminne, Organizacje pozarządowe. Uczelnie wyższe.	Liczba organizacji pozarządowych/liczba inicjatyw/kwota wydatkowana na zadania publiczne z zakresu pomocy społecznej na rzecz osób starszych. Liczba zrealizowanych Programów i projektów w zakresie aktywizacji osób starszych. Liczba lokalnych programów na rzecz osób starszych. Liczba rad i posiedzeń seniorów. Liczba festiwali i przeglądów twórczości osób starszych
Wsparcie instytucjonalnego i pozainstytucjonalnego systemu pomocy dziennej dla osób starszych	Samorząd województwa, Samorządy powiatowe, Samorządy gminne, Administracja rządowa Organizacje pozarządowe.	Liczba placówek pomocowych dla osób starszych. Liczba uczestników placówek dla osób starszych. Liczba gmin świadczących usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania.

		<p>Liczba rodzinnych oraz niepublicznych domów pomocy społecznej dla seniorów.</p> <p>Liczba pracowników instytucji pomocy społecznej, którzy podnieśli swoje kwalifikacje w zakresie problematyki osób starszych.</p>
<p>Promowanie i wdrażanie przedsięwzięć mających na celu rozwój sieci usług wspierających osoby starsze i przewlekle chore w środowisku domowym.</p>	<p>Samorząd województwa, Samorządy powiatowe, Samorządy gminne, Organizacje pozarządowe.</p>	<p>Liczba gmin w których funkcjonuje system teleopieki.</p> <p>Liczba osób objętych systemem teleopieki.</p> <p>Liczba grup samopomocowych</p> <p>Liczba gmin stosujących poradnictwo dla osób starszych.</p> <p>Liczba partnerstw związanych w</p>
<p>Zapewnienie bezpieczeństwa, promowanie zdrowego stylu życia i kreowanie pozytywnego wizerunku starości.</p>	<p>Samorząd województwa, Samorządy powiatowe, Samorządy gminne, Organizacje pozarządowe.</p>	<p>Liczba przeprowadzonych kampanii prozdrowotnych na poziomie gminy, powiatu, województwa.</p> <p>Liczba programów profilaktycznych adresowanych do osób starszych.</p> <p>Liczba kampanii dla seniorów z zakresu bezpieczeństwa, nieuczciwych praktyk.</p>

Cel operacyjny III:

Rozwój systemu opieki i wsparcia nad dzieckiem i rodziną.

Działanie	Realizatorzy	Wskaźniki
<p>Wspieranie i promowanie rozwiązań sprzyjających realizowaniu funkcji rodziny</p>	<p>Samorząd województwa, Samorządy powiatowe, Samorządy gminne, Organizacje pozarządowe.</p>	<p>Liczba instytucji udzielających porad/liczba udzielonych porad.</p> <p>Liczba szkół dla rodziców/liczba osób korzystających ze szkół dla rodziców.</p> <p>Liczba samorządów prowadzących treningi umiejętności wychowawczych.</p> <p>Liczba i zakres kampanii na rzecz promowania</p>

		pozytywnego wzorca relacji rodzinnych.
Wspieranie działań profilaktycznych i wczesnej interwencji w rodzinach zagrożonych dysfunkcją.	Samorząd województwa, Samorzady powiatowe, Samorzady gminne, Organizacje pozarządowe.	Liczba rodzin zagrożonych kryzysem Liczba porad udzielonych rodzinom zagrożonym kryzysem. Liczba zorganizowanych form wsparcia rodzin. Liczba kampanii informacyjnych/promujących działań edukacyjnych. Liczba asystentów rodziny.
Propagowanie rozwoju rodzinnych form opieki zastępczej.	Samorząd powiatowy Samorząd Województwa Organizacje pozarządowe	Liczba rodzin zastępczych Liczba umieszczonych dzieci Nakłady finansowe na funkcjonowanie pieczy zastępczej Liczba przeprowadzonych działań promujących rodzicielstwo zastępcze. Liczba rodzin pomocowych Liczba grup wsparcia dla rodziców zastępczych
Rozwijanie dostępu do poradnictwa i innych specjalistycznych form wspierania rodzin zwłaszcza dla rodzin, które znalazły się w kryzysowej sytuacji	Samorząd Województwa Samorząd powiatowy Organizacje pozarządowe	Liczba punktów wsparcia i poradnictwa oraz pomocy psychologicznej dla rodzin. Liczba udzielonych porad rodzinom. Liczba rodzin i osób w rodzinach skorzystały z poradnictwa. Liczba przeprowadzonych akcji/kampanii promocyjnych. Liczba utworzonych szkół dla rodziców Liczba osób korzystających ze szkół dla rodziców.
Rozwój i promocja multiprofesjonalizacji pracy z rodziną	Samorząd Województwa Samorząd powiatowy	Liczba placówek wsparcia dziennego (liczba miejsc) dla dzieci i młodzieży (świetlic, klubów, ognisk wychowawczych itp.) Liczba asystentów rodziny współpracujących z rodziną biologiczną, z której dziecko

		<p>zostało umieszczone w pieczy zastępczej.</p> <p>Liczba dzieci, które powróciły z rodziny zastępczej lub instytucjonalnej pieczy do rodziny biologicznej.</p> <p>Liczba posiedzeń zespołów interdyscyplinarnych dot. problemów rodzinnych.</p> <p>Liczba rodzin wspomagających/partnerskich.</p> <p>Liczba zawiązanych partnerstw na rzecz rodziny.</p> <p>Liczba gmin, współpracujących z organizacjami pozarządowymi w obszarze wspierania rodziny</p>
--	--	--

Cel operacyjny IV:

Podnoszenie skuteczności, wspieranie innowacyjnej pomocy społecznej.

Działanie	Realizatorzy	Wskaźniki
Stymulowanie rozwoju narzędzi aktywnej integracji	Samorząd województwa, Samorządy powiatowe, Samorządy gminne, Organizacje pozarządowe.	<p>Liczba osób korzystająca ze świadczeń pomocy społecznej.</p> <p>Liczba zawartych kontraktów socjalnych/liczba kontraktów zakończonych aktywizacją.</p> <p>Liczba CIK/KIS</p> <p>Liczba uczestników CIS/KIS</p> <p>Liczba spółdzielni socjalnych.</p> <p>Liczba osób zatrudnionych w spółdzielniach socjalnych.</p> <p>Liczba instytucji i integracji pomocy i integracji społecznej np. świetlice, kluby, placówki wsparcia dziennego, świetlice socjoterapeutyczne.</p> <p>Liczba grup rodzinnych.</p>
Promocja i rozwój podmiotów ekonomii społecznej.	Samorząd województwa, Samorządy powiatowe,	<p>Liczba inkubatorów. przedsiębiorczości.</p> <p>Liczba podmiotów ekonomii społecznej.</p> <p>Liczba zatrudnionych osób w podmiotach ekonomii społecznej.</p>
Promowanie „dobrych	Samorząd województwa,	Liczba osób objętych indywidualnym

praktyk” i rozwiązań środowiskowych na rzecz aktywności i usamodzielniania	Samorządy powiatowe, Samorządy gminne.	programem pomocy. Liczba badań monitorujących natężenie problemów społecznych.
Współpraca z organizacjami pozarządowymi i wspieranie nowatorskich projektów z zakresu polityki i pomocy społecznej.	Samorząd województwa, Samorządy powiatowe, Samorządy gminne	Liczba samorządów terytorialnych zlecających zadania pomocy społecznej organizacjom pozarządowym. Liczba przedsięwzięć realizowanych we współpracy z NGO’S. Liczba opracowanych programów współpracy samorządów z organizacjami pozarządowymi.
Promowanie działań i wizerunku instytucji pomocy społecznej, ich zadań, kompetencji oraz dobrych praktyk w obszarze pomocy społecznej i aktywnej integracji.	Samorząd województwa, Samorządy powiatowe, Samorządy gminne,	Liczba i zakres kampanii promujących. Kwota przeznaczona na kampanie.
Identyfikacja, diagnozowanie, badanie i monitorowanie natężenia wybranych problemów społecznych w regionie.	Samorząd województwa	Liczba przeprowadzonych analiz/badań.
Wspieranie rozwoju partnerskiej współpracy na rzecz osób i rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym.	Samorząd województwa, Samorządy powiatowe, Samorządy gminne	Liczba zawiązanych partnerstw Liczba instytucji/partnerów.
Promowanie i wspieranie rozwoju wolontariatu oraz wzmacnianie postaw prospołecznych sprzyjających rozwojowi wolontariatu	Samorząd województwa, Samorządy powiatowe, Samorządy gminne	Liczba wolontariuszy w jednostkach pomocy społecznej. Liczba inicjatyw promujących idee wolontarystyczne.
Profesjonalizacja kadry pomocy i integracji społecznej	Samorząd województwa, Samorządy powiatowe, Samorządy gminne,	Liczba osób, które podniosły swoje kwalifikacje (kursy specjalistyczne/specjalizacje), Liczba zrealizowanych szkoleń/warsztatów/konferencji/wizyt studyjnych dla kadr pomocy i integracji społecznej.
Badanie potrzeb szkoleniowych kadr jednostek pomocy i integracji społecznej.	Samorząd województwa, Samorządy powiatowe, Samorządy gminne,	Liczba przeprowadzonych badań.

4.6. Monitorowanie i ocena realizacji programu.

W celu skutecznego wdrażania oraz realizacji Świętokrzyskiego Programu Pomocy Społecznej konieczne jest prowadzenie systematycznego, rokrocznego monitoringu, polegającego na kontroli jakościowych i ilościowych wskaźników określonych w Programie. Ocena realizowanych działań w ramach poszczególnych celów operacyjnych pozwoli na bieżące śledzenie stopnia ich wykonania oraz wprowadzenie ewentualnych korekt lub zmian w Programie. Ocena programu zostanie dokonana w oparciu o zasadę współpracy z zainteresowanymi partnerami.

Monitoring obejmować będzie takie działania, jak:

- zbieranie danych dotyczących realizacji celu strategicznego oraz operacyjnych,
- prowadzenie analiz jakościowych i ilościowych wybranych wskaźników,
- przygotowywanie corocznych raportów z realizacji programu obrazujących stopień jego wdrożenia.
- planowanie zmian w programie.

4.7. Źródła finansowania.

Źródła finansowania zadań mogą pochodzić z:

- budżetu jednostek samorządu terytorialnego,
- budżetu państwa,
- Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych,
- Programów Unijnych.
- pozyskiwane przez organizacje pozarządowe.

Zakres realizacji działań ujętych w Programie w znacznej części uzależniony będzie od wysokości środków finansowych samorządu województwa, powiatowych i gminnych, z uwzględnieniem środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych.

Ponadto istotnym elementem możliwości finansowych realizacji działań określonych w Programie będzie zdolność podmiotów wdrażających Program do pozyskiwania dodatkowych środków zewnętrznych, w tym funduszy strukturalnych, na realizację części przyjętych celów.

5. Podsumowanie

Samorząd województwa jest instytucją reprezentującą interesy mieszkańców, w tym ich potrzeby i problemy społeczne. W podejmowanych działaniach promuje idee zrównoważonego rozwoju, wspiera spójność i społeczną integrację. Z wyprzedzeniem planuje działania służące zaspokajaniu potrzeb mieszkańców, należy do instytucji normatywnych tym zakresie. Ponadto samorząd województwa łączy struktury pomocy społecznej wszystkich szczebli, współpracuje i jest doradcą podmiotów polityki społecznej sektora publicznego oraz sektora organizacji pozarządowych, wspiera posiadanymi zasobami zadania polityki społecznej w regionie za który odpowiada.

Program Pomocy Społecznej na lata 2017 – 2022 jest kontynuacją i rozwinięciem programu obowiązującego w latach 2012 – 2017, w szerokim stopniu koresponduje ze Strategią Polityki Społecznej Województwa Świętokrzyskiego na lata 2012-2020. Dokument określa najważniejsze kierunki działań w zakresie pomocy społecznej. Realizacja ich wpłynie na poprawę jakości i warunków życia mieszkańców regionu, którzy z uwagi na trudną sytuację życiową, nie są w stanie samodzielnie zaspokoić podstawowych potrzeb bytowych, przez co nie uczestniczą lub uczestniczą w ograniczonym zakresie w życiu rodzinnym, zawodowym i społecznym.

Spis tabel

1. Podstawowe dane statystyczne województwa Świętokrzyskiego.
2. Migracje wewnętrzne ludności w latach 2015–2017.
3. Migracje zagranicnie ludności na pobyt stały w latach 2016–2017.
4. Liczba mieszkańców powiatów województwa świętokrzyskiego w latach 2013 - 2017.
5. Gospodarstwa domowe w Województwie Świętokrzyskim.
6. Przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na 1 osobę w regionie .
7. Przeciętne miesięczne wydatki na 1 osobę w kraju i regionie świętokrzyskim - struktura.
8. Emeryci i renciści w regionie.

9. Mieszkania oddane do użytku region świętokrzyski i kraj.
10. Programowanie strategiczne w gminach świętokrzyskich.
11. Programowanie strategiczne w powiatach świętokrzyskich.
12. Dzieci przysposobione w latach 2013 – 2017 w regionie świętokrzyskim.
13. Współpraca samorządów powiatowych z organizacjami pozarządowymi w latach 2013 - 2017r. w regionie świętokrzyskim.

Spis wykresów

1. Bezrobocie wg. wieku i wykształcenia.
2. Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto w sektorze przedsiębiorstw w regionie i kraju w latach 2010-2017.
3. Podmioty gospodarcze w regionie w latach 2010-2017 .
4. Przeciętny dochód na osobę oraz średnie wydatki gospodarstw domowych w Województwie Świętokrzyskim i kraju.
5. Wysokość emerytur i rent brutto w kraju i regionie w latach 2015-2017.
6. Wartość wskaźnika deprivacji lokalnej w województwie świętokrzyskim na przestrzeni lat 2015-2017.
7. Liczba osób, rodzin oraz liczba osób w rodzinach, którym przyznano świadczenia pomocy społecznej w latach 2013 - 2017.
8. Struktura najczęstszych powodów przyznawania pomocy społecznej w regionie świętokrzyskim.
9. Liczba zawartych kontraktów socjalnych oraz osób objętych kontraktem socjalnym w latach 2015-2017.
10. Świadczenia z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo- wychowawczych i prowadzenia gospodarstw domowych w Województwie Świętokrzyskim w 2015 -2017r.
11. Liczba rodzin wielodzietnych w Województwie Świętokrzyskim w latach 2015 - 2017r.
12. Liczba małżeństw zawartych w województwie i kraju w latach 2005-2010.
13. Liczba orzekanych rozwodów w województwie i kraju w latach 2005-2010.
14. Urodzenia żywe według wieku kobiet.
15. Liczba rodzin objętych wsparciem, liczba udzielonych porad placówek poradnictwa specjalistycznego w latach 2015 -2017 w regionie.

16. Liczba rodzin zastępczych oraz dzieci w nich umieszczonych w latach 2013-2017r. w regionie.
17. Typy rodzin zastępczych w regionie.
18. Kadra instytucji pomocy i integracji społecznej regionu świętokrzyskiego.
19. Konkursy współpracy z organizacjami pozarządowymi przez samorzady gminne w obszarze pomocy społecznej w 2017r.
20. Zaangażowanie środków finansowych samorządu województwa świętokrzyskiego we współpracę z organizacjami pozarządowymi w 2017r. w obszarze polityki społecznej.
21. Cele programu.

Spis map

1. Stopa bezrobocia w powiatach regionu świętokrzyskiego na koniec 2017roku.
2. Podmioty gospodarcze w regionie w latach 2010-2017 .
3. Liczba osób, którym przyznano świadczenia z pomocy społecznej w ujęciu powiatów w 2017 roku.
4. Liczba osób, które w 2017 roku otrzymały świadczenie pieniężne wg powiatów w regionie świętokrzyskim.
5. Liczba osób, które otrzymały świadczenia niepieniężne w 2017 roku wg powiatów w regionie świętokrzyskim.
6. Liczba asystentów rodziny w ujęciu powiatowym.
7. Placówki opiekuńczo-wychowawcze w 2017 roku wg powiatów regionu świętokrzyskiego.

